

Co-funded by
the European Union

КУРСБУК

учасниці (-ка) курсу
«Ненасильницькі практики
виховання: досвід ЄС»
в рамках проєкту №. 101127420 —
Non-violent EPEUE —
ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

ОДУВС

Одеса

2025

**Co-funded by
the European Union**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КУРСБУК

**учасниці (-ка) курсу
«Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС»
в рамках проєкту № 101127420 — Non-violent EPEUE —
ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH**

**Одеса
2025 рік**

Рекомендовано до друку кафедрою адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 06 лютого 2025 року) та кафедрою загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 2 від 10 лютого 2025 року)

Авторський колектив:

КОВАЛЬОВА Олена – професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент.

ПАЛЬШКОВ Костянтин – доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат політичних наук, доцент.

ХАРЧЕНКО Наталія – кандидат психологічних наук, практичний психолог.

Рецензенти:

БОГДАН Василь – начальник Управління ювенальної превенції Національної поліції України, полковник поліції.

КОРНІЄНКО Максим – проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції.

МЕРДОВА Ольга – завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор, підполковник поліції.

Ненасильницькі практики виховання дітей: досвід ЄС : курсбук / Ковальова О.В., Пальшков К.Є., Харченко Н. — Одеса: ОДУВС, 2025 — 144 с.

Курсбук є навчальним зошитом, що містить ілюстративні матеріали, вправи та завдання з правових, психологічних та соціальних механізмів забезпечення захисту дітей від насильницьких практик виховання в країнах ЄС та Україні, а також європейських стандартів реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильства. Публікацію здійснено у межах проекту «Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС» (№ 101127420 – Non-violent EPEUE–ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH), який реалізується Одеським державним університетом внутрішніх справ за підтримки Європейського Союзу в рамках програми Erasmus+ за напрямом Жана Моне. Курсбук є доповненням до посібника виданого в рамках проекту.

Курсбук призначений сприяти практичному закріпленню здобувачами освіти теоретичного матеріалу шляхом підготовки до занять в рамках проекту, та під час їх проведення.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності.

© ОДУВС, 2025

© Ковальова О.В., Пальшков К.Є., Харченко Н.М., 2025

ЗМІСТ

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»	5
Тренінгове заняття «Правовий статус дитини у різних країнах ЄС»	5
Тренінгове заняття «Принцип гідності дитини та його складові»	14
Тренінгове заняття «Принцип участі дитини у прийнятті рішень та його складові»...	18
Тренінгове заняття «Правові засади заборони тілесних та інших принижуючих гідність дитини покарань: міжнародні, європейські стандарти та національне законодавство»	24
Тренінгове заняття «Вікова психологія дітей».	33
Семінар-модельовання «Вікові кризи дітей та як в них вижити дорослим»	38
Тренінгове заняття «Причини та наслідки насильства щодо дітей: європейський та національний досвід».	42
Семінар-рефлексія «Акцентуації характеру підлітків»	51
Тренінгове заняття «Зніми рожеві окуляри: стереотипи та їх шкода»....	60
Майстер-клас «Переваги ненасильницьких підходів до виховання дітей»..	63
Тренінгове заняття «Без ляпасу: як підтримати дисципліну без насильства».....	68
Дебати «Покарання дітей з метою виховання: дозволити не можна заборонити»	77
TED talks «Підходи до виховання дітей у різних країнах ЄС»	79
Дискусія «Жорстокість в сім'ї як наслідок посттравматичних розладів»	81
Круглий стіл «Дитинство без насильства: безпека в родині як складова Євробезпеки»	85
Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильства»	87
Тренінгове заняття «Кращі практики ЄС у формуванні	87

ненасильницької моделі виховання дітей»....

Тренінгове заняття «Практика ЄСПЛ у справах щодо домашнього насильства відносно дітей»..... 93

Тренінгове заняття «Нульова толерантність до насильства як обов'язкова компетентність фахівців, які взаємодіють з дітьми»..... 98

Тренінгове заняття «Ідентифікація насильства над дитиною: головні ознаки» 105

Тренінгове заняття «Алгоритм дій при виявленні жорстокого поводження з дитиною фахівців» 109

Рольова гра «Острів: типові помилки фахівців під час реагування на випадки насильства щодо дітей під час виховання» 116

Форум-театр «Роль фахівців у допомозі батькам під час виховання дитини»... 126

Рольова гра «Медіація як інструмент порозуміння між батьками та дітьми» 130

TED talks «Суперечність норма права, моралі та релігії з питань виховання дітей: що перемаже?». 135

Дебати «Чи має громадськість втручатись в процес виховання дітей в сім'ї: досвід України та країн ЄС» 138

Круглий стіл «Впровадження стандартів та підходів ЄС з питань ненасильницького виховання дітей» 142

Тренінгове заняття

Правовий статус дитини у різних країнах ЄС

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

UN Конвенція ООН «Про права дитини»

1989 р.

Для цілей цієї Конвенції **дитина** означає **кожну людину віком до вісімнадцяти років**, якщо за законом, що застосовується до дитини, вона не досягає повноліття раніше

UA Цивільний кодекс України

2003 р.

Малолітня особа - це фізична особа, яка не досягла 14 років

Неповнолітня особа - це фізична особа у віці від 14 до 18 років

30,3%

населення світу – це діти*

1/2

дітей у світі стають жертвами насильства щороку*

18,3%

населення ЄС – це діти*

* https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en

майже 3-є з 4-х

дітей у віці від 2 до 4 років регулярно зазнають **фізичного покарання** та/або **психологічного насильства** з боку батьків та вихователів*

* <https://www.unicef.org/sites/default/files/2020-06/Global-status-report-on-preventing-violence-against-children-2020.pdf>

Конвенція ООН «Про права дитини» 1989 р.

Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм **фізичного та психологічного насильства**, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину

Хартія основних прав ЄС 2000 р.

Діти мають право на такий захист та турботу, які необхідні для їхнього благополуччя. Вони можуть вільно висловлювати свої думки. Такі думки беруться до уваги у тих питаннях, які стосуються дітей в залежності від їхнього віку та зрілості

Children's world map

- 1979 року Швеція стала першою країною, яка заборонила тілесні покарання дітей у всіх умовах, включно з домом. Відтоді послідувало багато інших

🇧🇪 Бельгійська заборона тілесних покарань не втілилася в життя

- «У Бельгії немає прямої заборони на застосування тілесних покарань до дітей. Це робить нашу країну однією з небагатьох європейських держав-членів, де це не закріплено в правовому кодексі»

🇸🇰 Кожна п'ята дитина в Словаччині зазнає насильства. Настав час заборонити тілесні покарання в сім'ї, вважають експерти

- Тому підписанти звернення "Дитинство без насильства" розпочинають кампанію за закріплення заборони тілесних покарань у Цивільному кодексі, тобто за те, щоб підтримати ідею, що насильство між близькими людьми не може бути терпимим у будь-якій формі

Každé piate dieťa na Slovensku zažíva násilie. Je načase zakázať telesné tresty v rodinách, hovoria odborníci

Signatári výzvy Detstvo bez násilia, preto spúšťajú kampaň za ukotvenie zákazu telesných trestov v občianskom zákonníku, teda prihlásenie sa k myšlienke, že násilie medzi blízkymi osobami nemôžeme tolerovať v žiadnej podobe.

 Zoltán Rác
20.11.2023 19:18

🇸🇰 Більше ніяких "виховних" покарань. Бити дитину незабаром заборонять на законодавчому рівні

- "Чеська Республіка - одна з останніх країн Європейського Союзу, яка досі толерує тілесні покарання дітей. Хоча в 2007 році вона взяла на себе зобов'язання прийняти закон про заборону всіх форм покарання дітей, вона досі цього не зробила»

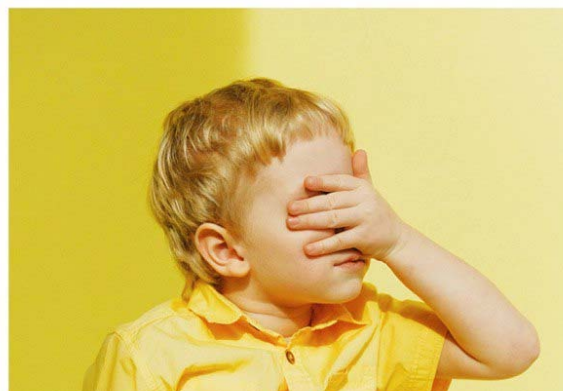
🇮🇹 Італія: тілесні покарання дітей досі дозволені законом

- «За даними шведської організації Save The Children, 53 країни світу криміналізували насильство над дітьми. Наша країна не фігурує в цьому списку, і це не дивно, зважаючи на ті виховні методи, які зараз у моді»

Violenza | Italia: le punizioni corporali ai bambini sono ancora legali

Italia: le punizioni corporali ai bambini sono ancora legali

Secondo Save The Children Sweden, sono 53 i Paesi che hanno criminalizzato la violenza contro i minori. Il nostro Paese non compare e - visti i metodi educativi che vanno per la maggiore - la cosa non stupisce

Конституція України

1996 р.

Діти **рівні** у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним

Будь-яке **насильство** над дитиною та її **експлуатація** переслідуються за законом

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

2017 р.

Фізичне насильство — форма домашнього насильства, що включає *ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру*

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

2017 р.

Психологічне насильство — форма домашнього насильства, що включає *словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи*

Сімейний кодекс України 2002 р.

Батьки мають право обирати форми та методи виховання, **крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства**

Сімейний кодекс України 2002 р.

Забороняються будь-які види **експлуатації** батьками своєї дитини

Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними **інших видів покарань**, які принижують людську гідність дитини

Кейс-завдання: «Захист без насильства: як переконати суспільство та владу?»

Прочитайте кейс:

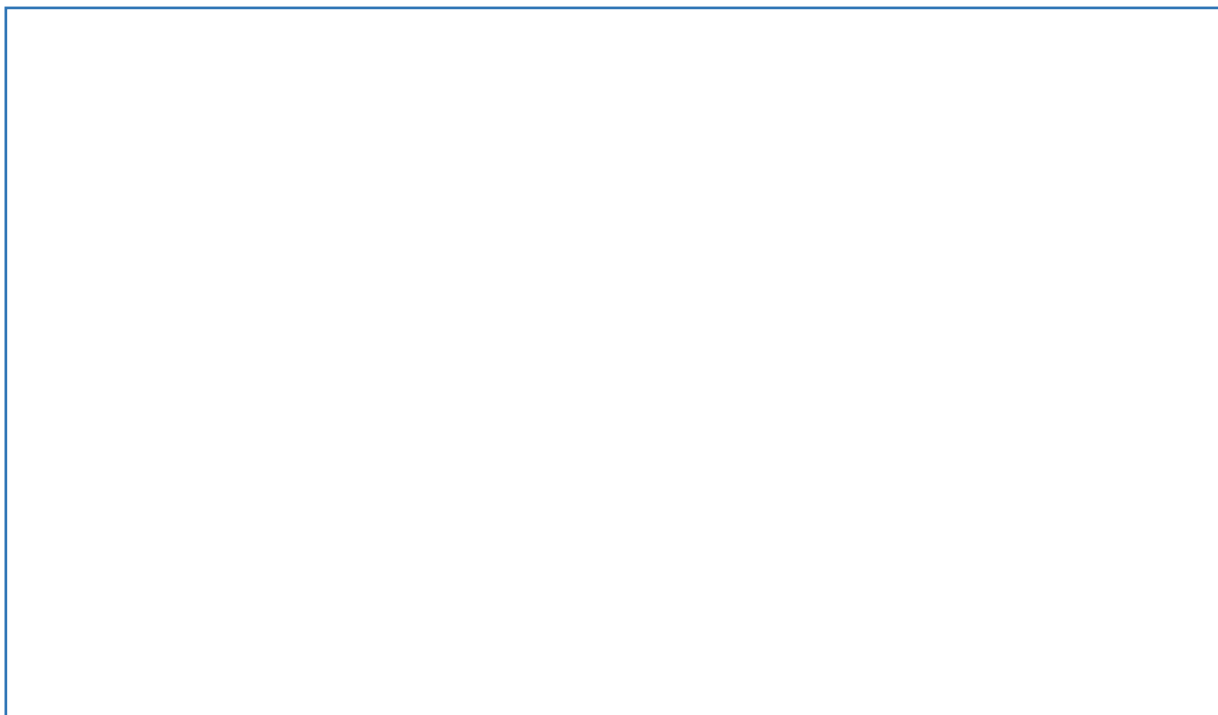
«Уявіть, що у вашій країні батьки систематично використовують фізичні покарання для дисциплінування дітей. Ви є представником громадської організації, яка відстоює необхідність змін до законодавства. Як би ви обґрунтували заборону фізичних покарань? Які приклади з країн ЄС ви б навели?»

Інструкція:

1. Поділіться та обговоріть питання в групах.
2. Сформулюйте 3 основні аргументи.
3. Підготуйте короткий виступ від групи на 3 хвилини.

Творче завдання

Зобразьте в поле нижче схематично еволюцію прав дитини від об'єкта до суб'єкта.

Тренінгове заняття

Принцип **гідності** дитини та його складові

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Гідність –

високий ступінь морального, етичного і соціального значення, що призводить до поваги, самоповаги та поваги до інших

Гідність пов'язана з **усвідомленням власної цінності та цінності інших людей як особистостей**

Принцип гідності дитини

закликає ставитися до дитини з **обережністю, чутливістю, справедливістю та повагою**, приділяючи особливу увагу їх **благополуччю та конкретним потребам**, а також з повагою до їх **фізичної та психологічної недоторканності**

Складові принципу гідності

- повага до індивідуальності
- захист від принизливого ставлення та насильства
- автономія та право на самовираження
- безпека та добробут

Конвенція ООН «Про права дитини»

1989 р.

- ✓ Жодна **дитина не може бути об'єктом** свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або **незаконного посягання на її честь і гідність**
 - ✓ Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, щоб **шкільна дисципліна** була забезпечена методами, що ґрунтуються на **повазі до людської гідності дитини** та відповідно до цієї Конвенції
 - ✓ Держави-учасниці забезпечують, **щоб жодна дитина не піддавалась** катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання
-
-
-
-

Закон України «Про охорону дитинства»

2001 р.

- ✓ Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист **гідності**. Дисципліна і порядок у **сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах** мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини
 - ✓ **Батьки або особи, які їх замінюють**, мають право і **зобов'язані** виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, **поважати гідність дитини**, готувати її до самостійного життя та праці
-
-
-
-

Кейс-завдання: Аналіз реальної ситуації

Прочитайте кейс:

«Учитель у школі публічно принижує учня за погані оцінки, використовуючи саркастичні коментарі та порівнюючи його з однокласниками. Які права дитини порушено? Які складові гідності дитини постраждали? Яким чином можна уникнути подібних ситуацій у майбутньому?»

Інструкція:

1. Поділіться та обговоріть питання в групах.
2. Підготуйте короткий виступ від групи на 3 хвилини.

Групова дискусія: «Як ми можемо захистити гідність дитини?»

Інструкція:

Розділіться на групи по 3-5 осіб та обговоріть наступні питання:

1. Як повага до гідності впливає на виховання дітей у родині та школі?
2. Як суспільство може впливати на дотримання принципу гідності у вихованні?

Після обговорення кожна група представляє свої висновки.

Тренінгове заняття

Принцип **участі** дитини у прийнятті рішень та його складові

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Принцип участі дитини

визначає, що діти мають право висловлювати свою думку та брати участь у процесах, які впливають на їхнє життя

UN Конвенція ООН «Про права дитини»

1989 р.

Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, **право вільно висловлювати ці погляди** з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю

EU Хартія Європейського Союзу про основні права

2000 р.

Діти можуть **вільно** висловлювати свої думки. Такі думки **беруться до уваги** у тих питаннях, які стосуються дітей в залежності від їхнього віку та зрілості

UA Сімейний кодекс України

2002 р.

Місце проживання дитини, яка **не досягла десяти років**, визначається за згодою батьків

Місце проживання дитини, яка **досягла десяти років**, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини

Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка **досягла чотирнадцяти років**, визначається нею самою

Складові принципу участі дитини

- ✓ **Повага до думки дитини**
 - ✓ **Право на інформацію**
 - ✓ **Адаптація до віку та зростання**
 - ✓ **Участь в рішеннях про власний життєвий шлях**
 - ✓ **Захист від впливу**
-
-
-
-

Повага до думки дитини

Забезпечення можливості висловлювання своєї думки дитиною та врахування цієї думки при прийнятті рішень

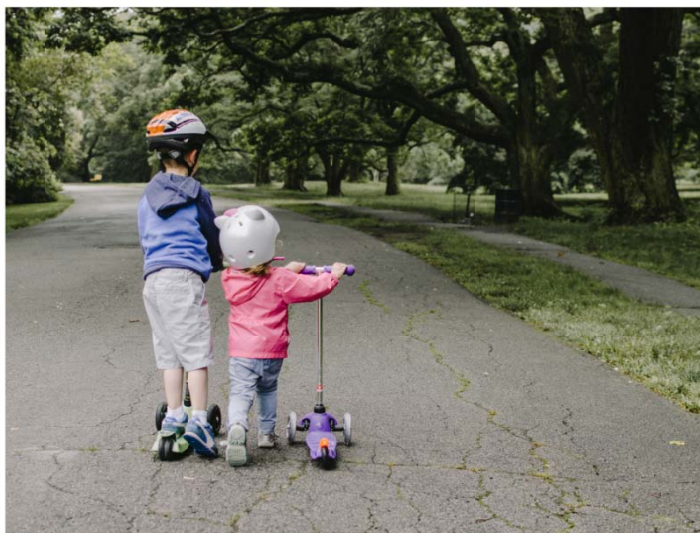
Право на інформацію

Діти повинні мати доступ до достовірної інформації про питання, що стосуються їхнього життя, щоб бути здатними усвідомлено висловлювати свої погляди

Адаптація до віку та зростання

Врахування різниці в розумінні та здатностях дітей різного віку при взятті їхньої думки до уваги

Участь в рішеннях про власний життєвий шлях

Визнання права дітей брати участь у рішеннях, які стосуються їхнього особистого розвитку, освіти, здоров'я тощо

Захист від впливу

Забезпечення захисту дітей від будь-якого впливу, який може обмежити чи перешкодити їхньому свободному висловленню думки

Кейс-завдання: «Вибір дитини: компроміс між інтересами та безпекою»

Прочитайте кейс:

«12-річний Сергій хоче займатися паркуром, але його батьки вважають, що це небезпечно для здоров'я. На думку батьків, він має займатися плаванням, оскільки це корисніше для здоров'я. Втім, Сергій наполягає на своєму виборі.»

Інструкція:

1. Використовуючи знання про принцип участі дитини, проаналізуйте кейс.
2. Які права Сергія слід врахувати?
3. Яким чином батьки можуть знайти компроміс, зважаючи на принцип найкращих інтересів дитини?
4. Чи потрібно залучати фахівців (психолога та/або педагога) для вирішення ситуації?

Рольова гра: «Діалог між дитиною та дорослим»

Розіграйте з одногрупниками рольові ситуації, де одна сторона представляє дитину, яка хоче висловити свою думку, а інша – дорослого, який ухвалює рішення.

Приклади ситуацій:

1. вибір дозвілля або літнього відпочинку;
2. придбання гаджета;
3. вибір гуртка або додаткових занять.

Тренінгове заняття

Правові засади **заборони** тілесних та інших принижуючих гідність дитини **покарань**: міжнародні, європейські стандарти та національне законодавство

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Глобальні цілі сталого розвитку

2015 – 2030 р.р.

Ціль 16.2: Покласти край наругам, експлуатації, торгівлі й усім формам насильства і тортур щодо дітей.

Ціль 5.2: Ліквідувати всі форми насильства щодо всіх жінок і дівчат у публічній і приватній сфері.

Ціль 5.3: Ліквідувати всі шкідливі види практик, такі як дитячі, ранні та примусові шлюби й операції, що калічать, на жіночих статевих органах.

Ціль 8.7: Викоринити примусову працю, покінчити з сучасним рабством і торгівлею людьми та забезпечити заборону й ліквідацію найгірших форм дитячої праці.

Конвенція ООН «Про права дитини»

1989 р.

Завдання:

- Ознайомтесь з коротким змістом Конвенції
- Визначте статті, які спрямовані на захист дітей від насильства
- Зазначте номери статей

<http://surl.li/hjtd>

Зауваження загального порядку №8 Комітету ООН з прав дитини «Право дитини на захист від тілесних покарань та інших жорстоких видів покарання, що принижують гідність».

2006 рік

"Тілесне" або "фізичне" покарання - будь-яке покарання, при якому застосовується фізична сила і яке покликане заподіяти певний ступінь болю або дискомфорту, *якими б легкими вони не були.*

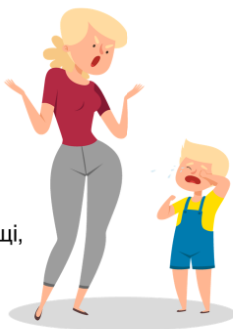
Тілесні покарання у будь-якому разі є **принизливими.**

Зауваження загального порядку №8 Комітету ООН з прав дитини

Тілесні покарання

- нанесення дітям ударів ("биття", "відшлепування", "тріпка") рукою або будь-яким предметом (батоном, палицею, ременем, тувель, дерев'яною ложкою тощо),
- стусани, струшування або жбурляння дітей,
- дряпання, щипання, кусання,
- висмикування волосся або
- ляпаси,
- примус дітей залишатися в незручному становищі,
- випалювання,
- ошпарювання
- примусове заковтування (наприклад, примус до заковтування гострих спецій).

Інші жорстокі покарання, що принижують гідність

- приниження
- образа
- наклеп
- перетворення дітей на предмет знущань
- використання загроз
- залякування
- висміювання

Завдання: «Відповідність національного законодавства міжнародним стандартам»

Ознайомтесь з переліком діянь, які Комітетом ООН прав дитини тлумачаться як тілесні та інші принижуючі гідність дитини покарання, та проаналізуйте, чи Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» охоплює їх. Якщо так, зазначте, які діяння є формою насильства.

Зауваження загального порядку №13 Комітету ООН з прав дитини «Право дитини на свободу від усіх форм насильства».

2011 року

17. Без винятків.

Комітет послідовно дотримується позиції, що **будь-які** форми насильства над дітьми, **якими б легкими** вони не були, є **неприйнятними**.

Частота, серйозність шкоди та намір завдати шкоди не є обов'язковими умовами для визначення насильства.

Держави-учасниці можуть посилатися на такі фактори в стратегіях втручання, щоб забезпечити пропорційну відповідь у найкращих інтересах дитини, але визначення жодним чином **не повинні порушувати абсолютне право дитини на людську гідність та фізичну та психологічну цілісність**, описуючи деякі форми насильства як юридично та/або соціально прийнятним.

61. Тлумачення найкращих інтересів дитини має відповідати всій Конвенції, включаючи зобов'язання захищати дітей від усіх форм насильства. Його не можна використовувати для виправдання практики, включаючи тілесні покарання та інші форми жорстокого або такого, що принижує гідність, покарання, які суперечать людській гідності та праву дитини на фізичну недоторканність.

Судження дорослого про найкращі інтереси дитини **не може переважати** над зобов'язанням поважати всі **права дитини** за Конвенцією.

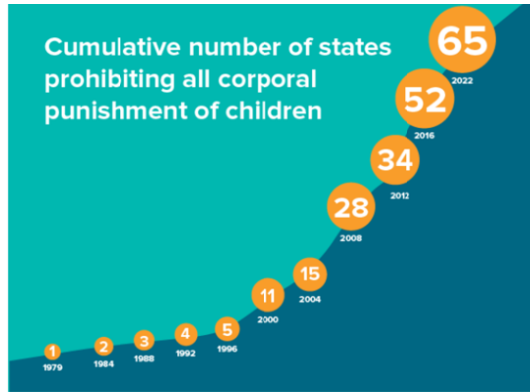
Інтереси дитини найкраще забезпечуються через:

(а) **запобігання** всім формам насильства та **сприяння позитивному вихованню** дітей, наголошуючи на необхідності зосередження уваги на первинній профілактиці в національних координаційних структурах;

(б) **адекватні інвестиції в людські, фінансові та технічні ресурси**, спрямовані на впровадження інтегрованої системи захисту та підтримки, заснованої на правах дитини.

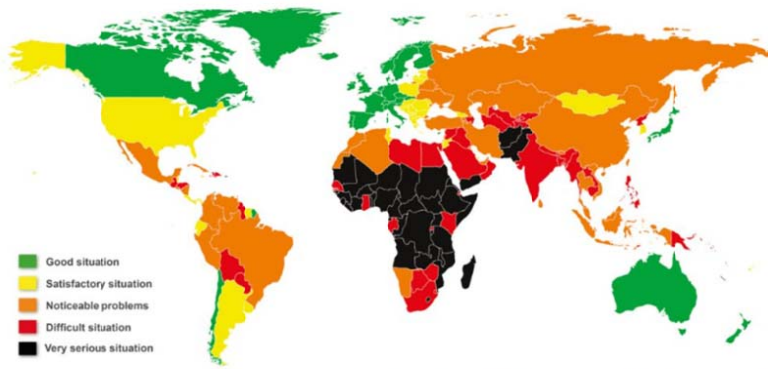

Держави, які забороняють будь-які тілесні покарання дітей, у тому числі вдома:

- 2022 - Замбія, Маврикій
- 2021 - Республіка Корея, Колумбія
- 2020 - Японія, Сейшельські острови, Гвінея
- 2019 - Грузія, ПАР, Франція, Республіка Косово
- 2018 - Непал
- 2017 - Литва
- 2016 - Монголія, Чорногорія, Парагвай, Словенія
- 2015 - Бенін, Ірландія, Перу
- 2014 - Андорра, Естонія, Нікарагуа, Сан-Марино, Аргентина, Болівія, Бразилія, Мальта
- 2013 - Кабо-Верде, Гондурас, Північна Македонія
- 2011 - Південний Судан
- 2010 - Албанія, Конго (Республіка), Кенія, Туніс, Польща
- 2008 - Ліхтенштейн, Люксембург, Республіка Молдова, Коста-Ріка
- 2007 - Того, Іспанія, Венесуела, Уругвай, Португалія, Нова Зеландія, Нідерланди
- 2006 - Греція
- 2005 - Угорщина
- 2004 - Румунія, Україна
- 2003 - Ісландія
- 2002 - Туркменістан
- 2000 - Німеччина, Ізраїль, Болгарія
- 1999 - Хорватія
- 1998 - Латвія
- 1997 - Данія
- 1994 - Кіпр
- 1989 - Австрія
- 1987 - Норвегія
- 1983 - Фінляндія
- 1979 - Швеція

CHILDREN'S RIGHTS WORLDWIDE 2018

<https://www.humanium.org/en/rcri/>

Children first!
www.humanium.org

Населення: 45,1 млн
осіб. 0-14 років: 13,8 %

Індекс реалізації прав дитини : 7,68 / 10
Помаранчевий рівень : Помітні проблеми

Очікувана тривалість життя: 68,5 років
Рівень смертності дітей до 5 років: 8 %

Європейська соціальна Хартія

Стаття 17 Право дітей та молоді на соціальний, правовий та економічний захист

Сторони зобов'язуються безпосередньо або в співпраці з державними та приватними організаціями :

а) забезпечити, щоб діти та молодь, беручи до уваги права та обов'язки їхніх батьків, мали необхідну опіку, допомогу, освіту та підготовку, зокрема шляхом створення або підтримки установ та послуг, достатніх та відповідних для цієї мети;

б) захистити дітей та молодь від недбалості, насильства чи експлуатації;

в) забезпечувати захист та особливу допомогу з боку держави дітям та молоді, які тимчасово або остаточно позбавлені сім'ї.

Європейський комітет із соціальних прав

широкий консенсус як на європейському, так і на міжнародному рівнях щодо того, що тілесні покарання дітей мають бути чітко та повністю заборонені законом

(Рішення по суті: Асоціація захисту All Children (APPROACH) Ltd. проти Франції, скарга № 92/2013, 12 вересня 2014 р.).

Хартія ЄС про основні права 2000 р.

Ст. 1: Гідність людини недоторкана. Її треба поважати і захищати.

Ст. 3: Кожен має право на повагу до фізичної та психічної недоторканості.

Ст. 4: Ніхто не може бути підданий тортурам або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.

Ст. 5: Заборона примусової праці та торгівлі людьми.

Ст. 24 ч.1: Діти мають право на такий захист і турботу, які необхідні для їх благополуччя. Вони можуть вільно висловлювати свої погляди. Такі погляди повинні бути враховані з питань, які стосуються їх відповідно до їх віку та зрілості.

Ст. 32.1: Забороняється застосування праці дітей.

Європейська Стратегія прав дитини

2021 р.

Тематичні напрями Стратегії

Участь дитини в політичному та демократичному житті

Соціально-економічна інтеграція, охорона здоров'я та освіта

Протидія насильству над дітьми та забезпечення захисту дітей

Правосуддя, дружнє до дитини

Цифрове та інформаційне суспільство

Глобальний вимір

Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи Загальноєвропейська заборона тілесних покарань дітей

Рекомендація 1666 (2004)

Будь-яке тілесне покарання дітей є порушенням їх фундаментального права на людську гідність і фізичну недоторканість.

Той факт, що такі тілесні покарання все ще є законними в деяких державах-членах, порушує їхнє фундаментальне право на такий самий правовий захист, як і дорослі. Вдарити людину заборонено в європейському суспільстві, а діти є людьми.

Необхідно покласти край соціальному та правовому прийняттю тілесних покарань дітей.

- **підвищити обізнаність** дітей, осіб, які живуть і працюють з ними, та широкої громадськості про повну заборону тілесних покарань та інших форм принизливого, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження з дітьми;
- забезпечити загальну **обізнаність щодо основних прав дітей**, зокрема їх права на людську гідність і фізичну недоторканність;
- **заохочувати позитивні, ненасильницькі форми виховання дітей** і вирішення конфліктів між майбутніми та існуючими батьками, усіма іншими людьми, які піклуються про дітей, а також громадськістю в цілому;
- **запропонувати дітям та молоді** можливість висловити свою думку та **залучитися до планування та реалізації заходів** щодо викорінення тілесних покарань;
- переконатися, що **батькам**, особливо тим, які мають труднощі у вихованні дітей, **нададуть необхідні поради та підтримку**;
- пропонувати дітям **конфіденційні поради, консультації та юридичне представництво**, щоб вони могли реагувати на насильство щодо них;
- гарантувати ефективний і відповідний захист дітям, які є особливо вразливими до шкідливого та принизливого покарання, таким як **діти з інвалідністю та діти в установах чи місцях позбавлення волі**;
- забезпечити, щоб **тілесні покарання та інші шкідливі та принизливі форми покарання дітей були включені у визначення насильства в сім'ї**, а стратегії боротьби з насильницьким покаранням дітей становили невід'ємну частину стратегій боротьби з насильством в сім'ї.

Стратегія ЄС з прав дитини (2021)

*«Я б хотів, щоб у моїй родині було менше сварок і напруженості».
(Дитина, Греція).*

3. Боротьба з насильством над дітьми та забезпечення захисту дітей: ЄС, який допомагає дітям рости без насильства:

Розвиток інтегрованих систем захисту дітей нерозривно пов'язаний із запобіганням насильству та захистом від нього. З дитиною в центрі всі відповідні органи та служби повинні співпрацювати, щоб захистити та підтримати дитину в її найкращих інтересах. Особливу увагу слід приділяти профілактичним заходам, зокрема підтримці сім'ї.

Рекомендація (ЄС) 2024/1238 (23 квітня 2024 року) щодо розробки та зміцнення інтегрованих систем захисту дітей в найкращих інтересах дитини (п.37, 39, 42)

Директива (ЄС) 2024/1385 щодо боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством

Національне законодавство

Закон України «Про охорону дитинства»

Стаття 10. Право на захист від усіх форм насильства

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності.

Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дитини від:

усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють.

Дитина вправі особисто звернутися за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів.

Працівники закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, які контактують з дітьми, повинні бути ознайомлені з інформацією про захист дітей від усіх форм насильства, у тому числі домашнього насильства, експлуатації, найгірших форм дитячої праці або інших проявів жорстокого поводження з дитиною.

Національне законодавство

Сімейний кодекс України

Стаття 150. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини

4. Батьки зобов'язані поважати дитину.
6. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини.
7. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Стаття 151. Права батьків щодо виховання дитини

3. Батьки мають право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства.

У разі якщо постраждалою особою є **дитина**, будь-які дії, що вчиняються щодо неї, базуються на принципах, визначених:

- Конвенцією ООН про права дитини
- Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства
- Європейською конвенцією про здійснення прав дітей
- Законодавчими актами України у сфері захисту прав дітей

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

- A Недискримінації
- B Участі
- C Забезпечення найкращих інтересів дитини
- D Верховенства права
- E «Нульової» толерантності до насильства
- F Гідності

Відповідальність

Адміністративна

Стаття 173². Вчинення домашнього насильства

Вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, -

тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи, -

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до п'ятдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від двох до десяти діб.

Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частинами першою або другою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, -

тягне за собою накладення штрафу від шістдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк від трьох до п'ятнадцяти діб.

Кримінальна

Стаття 126¹. Домашнє насильство

Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, -

карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або пробачіним наглядом на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до двох років.

Цивільно-правова

Компенсації витрат на:

- лікування
- отримання консультацій
- оренду житла, яке вона винаймає (винаймала) з метою запобігання вчиненню стосовно неї домашнього насильства
- періодичних витрат на її утримання, утримання дітей чи інших членів сім'ї, які перебувають (перебували) на утриманні кривдника

Компенсація моральної та матеріальної шкоди.

Робота в групах з ситуаційними задачами

Ознайомтесь з ситуацією та дайте відповідь на питання:

- Чи є в ситуації ознаки насильства щодо дитини?
- Якщо так, якої форми? Хто є постраждалою особою?
- Яка відповідальність наставатиме, на вашу думку?
- Що слід зробити в «найкращих інтересах дитини»?

Ситуація 1. 14-річна В. звернулася до поліції із усною заявою щодо фізичного та психологічного насильства, яке чинив щодо неї її батько. За словами В., він її періодично бив, нецензурно лаяв, називав «шльондрою», не пускав в дім та на двір, так що їй доводилося перелізати через паркан та ночувати на вулиці. Батько В. зі свого боку розповів, що дочка, незважаючи на його заборону, постійно ходить на дискотеки до сусідніх сіл, пропускає шкільні заняття, вживає алкогольні напої, повертається додому запізно. Він неодноразово попереджав її, що не впустить її в дім, адже родина має рано вставати до роботи. Він підтвердив факти того, що кілька разів вдарив її (надавав ляпасів) та зачинив хвіртку і вхід до домівки.

Ситуація 2. Сусіди звернули увагу на молоду родину, яка місяць тому переїхала в одну із квартир будинку, що дісталась чоловіку у спадок. Кожен день увечері на дитячому майданчику під час прогулянки з дитиною (3 роки) батьки, які не перебувають у шлюбі, вживають алкогольні напої, на дитину не звертають увагу, звернення дитини до них з приводу голоду ігнорують, за забруднений одяг б'ють по сідницях, дитина виглядає занедбаною. Після вживання алкоголю батьки починають сваритись, іноді вдаються до бійки. Останній раз після сварки та побиття чоловік вигнав жінку з дитиною та деякими речами, але без документів, і вона разом з дитиною сиділа в під'їзді. Сусіди викликали поліцію.

Ситуація 4. Мені було шість років, і я якось побачила, як батько просто жбурнув маму через усю кімнату. Коли я хотіла заступитись за неї, він відштовхнув мене в кімнату і зачинив там.

Тренінгове заняття

Вікова психологія дітей

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Вікова психологія як наука

Об'єкт, предмет та завдання вікової психології

Вікова психологія є галуззю психологічної науки про індивідуальний розвиток людської психіки в онтогенезі.

Об'єктом дослідження вікової психології є людина на всіх етапах її життя.

Предметом дослідження вікової психології є вікова динаміка, закономірності, фактори, умови, механізми становлення, формування та розвитку особистості.

Завданнями вікової психології є дослідження особливостей розвитку особистості на кожному її віковому етапі, надання відповідних рекомендацій щодо попередження спричинених віковими кризами психологічних проблем, а також конкретної психологічної допомоги.

Основні теорії психічного розвитку дитини

Психоаналітичні теорії дитячого розвитку

Динамічна концепція сексуального розвитку З. Фрейда.

Психоаналітичні стадії психічного розвитку - це стадії психічного генезу протягом життя дитини, в яких відображено розвиток трьох основних компонентів особистості: "Воно", "Я", "Над-Я" та їх взаємовплив.

Виділяють такі стадії психічного розвитку:

- оральна (аутоеротична) стадія (0-1 рік);
- анальна стадія (1-3 роки);
- фаллічна стадія (3-5 років);
- латентна стадія (5-12 років);
- генітальна стадія (12-18 років).

Епігенетична теорія розвитку особистості Е. Еріксона.

Е. Еріксон, виходячи з структури особистості згідно поглядів

З. Фрейда, розробив психоісторичну теорію розвитку особистості з врахуванням конкретного культурного середовища. На його думку, кожній стадії відповідає очікування даного суспільства, яке індивід може виправдовувати чи не виправдовувати. Він увів поняття "групової ідентичності" та "егоїдентичності". "Групова ідентичність" формується як результат включення дитини в певну соціальну групу, а "егоїдентичність" як відчуття цілісного власного "Я", його стійкості.

Е. Еріксон виділяє вісім стадій життєвого шляху особистості: немовляти, ранній вік, вік гри, шкільний вік, підлітковий вік, молодість, зрілість і старість. Поворотні пункти при переході від однієї форми егоїдентичності до другої Е. Еріксон називає кризами ідентичності.

Закони психічного розвитку дитини

Л. С. Виготський сформулював закони психічного розвитку дитини:

- дитячий розвиток відбувається нерівномірно в часі: рік життя немовляти за темпом розвитку не відповідає роковій життя, наприклад, підлітка;

- розвиток психіки являє собою ланцюжок якісних змін, процес, в якому ускладнення і кількісні зміни психічних функцій переходять в якісні, суттєві і призводять до стрибкоподібних якісних новоутворень.

Сприймання, пам'ять, мислення дитини відрізняється від сприймання, пам'яті, мислення дорослого не тим, що вони менш розвинені, вони просто якісно інші, ніж у дорослого. Закономірності, яким вони підлягають, в процесі розвитку видозмінюються, кількісні зміни переходять в якісні;

- нерівномірність дитячого розвитку: кожна сторона в психіці дитини має свій оптимальний період розвитку;

- закон розвитку вищих психічних функцій, які, як уже зазначалось, виникають спочатку як зовнішні, інтерпсихічні, а потім переходять у внутрішні, інтрапсихічні. Вищі психічні функції характеризуються опосередкованістю, усвідомлюваністю, довільністю, системністю, формуються за життя в результаті оволодіння знаряддями, засобами та розвиваються в зв'язку з навчанням.

Соціальна ситуація розвитку

Розвиваючи ідеї Л. С. Виготського, Д. Б. Ельконін запропонував розглядати кожен психологічний вік на підставі таких основних критеріїв, як соціальна ситуація розвитку, провідний тип діяльності, основні новоутворення розвитку та вікові кризи.

Кожен вік характеризується своєрідною, специфічною для нього соціальною ситуацією розвитку, яка є, за висловом Л. С. Виготського,

вихідним моментом для всіх динамічних змін, які відбуваються в розвитку

протягом даного періоду.

Робота в групах

Мозговий штурм

Фактори, які впливають на негативний розвиток дитини...

Семінар-модельовання

Вікові **кризи** дітей та як в них вижити дорослим

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Співфінансується
Європейським Союзом

Протягом усього свого життя на різних вікових етапах людина переживає певні вікові кризи.

Суть кожної вікової кризи – це формування новоутворень, тобто виникнення нового типу стосунків дитини з дорослим, заміна одного виду діяльності іншим. Це бурхливий, стрімкий перебіг подій як за темпами, так і за змістом змін, що відбуваються.

Особливості кризових періодів:

їх межі невиразні, розмиті, кульмінація спостерігається лише у середині етапу; для оточуючих вони виявляються у зміні поведінки дитини, вона ніби виходить з-під контролю дорослих, стає вередливою;

Криза новонародженості

Ознакою цієї кризи є втрата дитиною ваги у перші дні після народження. Фізично відокремившись від матері, малюк має адаптуватися до нових умов життя (отримувати кисень з повітря, приймати їжу ззовні, перетравлювати її тощо). За умови задоволення органічних потреб та дотримання правильного режиму і виховання у дитини формуються нові, власне людські потреби (отримання вражень, спілкування тощо), і на їх основі здійснюється психічний розвиток. Головною потребою дитини залишається найтісніша взаємодія із близьким дорослим.

Специфічним психічним новоутворенням являється «Комплекс пожвавлення», що виявляється загальним моторним збудженням при наближенні дорослого.

Криза 1-го року життя

Пов'язана із освоєнням мовлення. Поява і зникнення автономної мови у дитини сигналізує про початок і завершення кризи.

Характеризується загальним регресом у розвитку дитини.

Мають місце афективні реакції.

Часто спостерігається порушення всіх біоритмів (зокрема сну), порушення задоволення життєвих потреб (напр., почуття голоду), емоційні аномалії (похмурість, плаксивість).

Основними новоутвореннями цього періоду є поява мовлення (автономна мова) та маніпулювання з оточуючими предметами.

Криза трьох років

Когнітивна симптоматика:

гострий інтерес дитини до свого зображення в дзеркалі; стурбованість, як вона виглядає в очах інших; зацікавленість дівчаток своїм вбранням; заклопотаність хлопчиків своєю компетентністю, наприклад у конструюванні; гостра реакція на невдачі.

Ознаки кризи 3х років:

негативізм, упертість, примхливість, свавілля, знецінювання дорослих, протест-бунт.

Основне новоутворення – формування у дитини системи власного “Я” (з’являються початкові форми самосвідомості).

Криза 6-7 років

Проявляється у втраті дитячої безпосередності, замкнутості, дещо штучній поведінці дитини, клоунаді, кривлянні й маніженні. Дитина починає диференціювати внутрішню і зовнішню сторони своєї особистості, усвідомлювати зміст своїх переживань (сердита дитина розуміє, що вона сердита), узагальнювати їх. Ще однією ознакою кризи семи років є симптом "гіркої цукерки", коли дитині погано, але вона цього не показує.

Криза 6-7 років – це період зародження соціального “Я” дитини. Відбувається переоцінка цінностей дитини, з’являється орієнтація на смисл вчинку, на заміну старим мотивам та інтересам приходять нові.

Завдання: Визначити, яка ситуація відноситься до якої кризи?

Ситуація	Криза
Підліток починає конфліктувати з батьками через бажання більше часу проводити з друзями.	Криза 3 років:
Дитина вперто каже «Я сам!» і відмовляється виконувати прохання дорослих.	Підліткова криза
Учень початкової школи боїться йти до школи через труднощі у спілкуванні з однолітками.	Криза 6–7 років:

Вправа "Лінія часу"

Ціль: Візуалізувати послідовність вікових періодів.

1. Намалюйте лінію часу, позначаючи основні кризи, досягнення, цілі кожного періоду.
2. Додати асоціації або конкретні приклади до кожного періоду (наприклад, "перша робота в молодості")

Тренінгове заняття

Причини та наслідки насильства щодо дітей: європейський та національний досвід

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

- Поміркуйте, які причини спонукають дорослих вчиняти насильство щодо дітей?
- Чи є серед них поважні (які можуть виправдати застосування тілесних покарань)?
- Чи залежить поширеність насильства щодо дітей від соціально-демографічних характеристик?

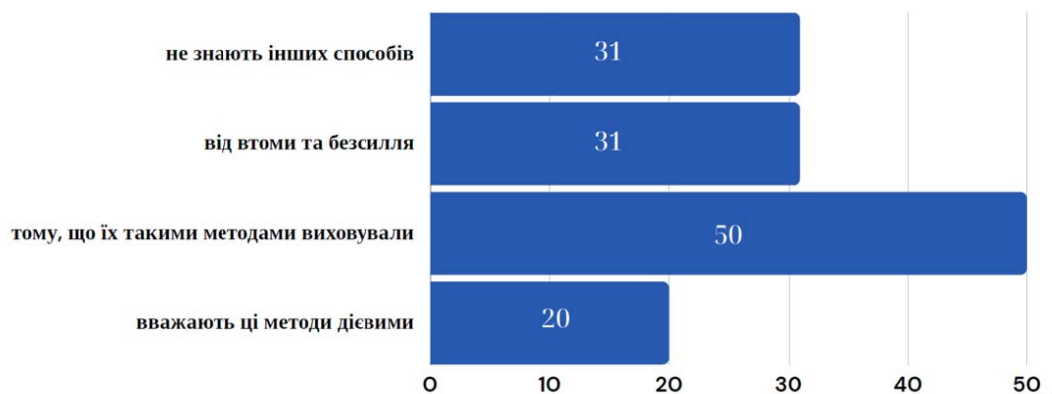

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Чому, на вашу думку, батьки застосовують тілесні покарання дітей?

(Можна було вибрати кілька відповідей), %

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

- Що таке «соціальна естафета»?
- Чи погоджуєтесь Ви з висловом: «Тілесні покарання передаються із покоління в покоління».

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Схвалення тілесних покарань

Рівень схвалення звичайних (трясіння, удари ременем) і суворих (зв'язування, опіки) тілесних покарань у два-три рази вищий серед тих, хто їх зазнавав, ніж серед тих, хто не зазнавав.

(Buntain-Ricklefs et al., 1994; Curran et al., 2001).

Батьківський гнів і розчарування

Збільшують ймовірність того, що батьки застосовуватимуть більш інтенсивний рівень сили, ніж вони очікують.

(Vasta, 1982; Vasta and Copitch, 1981).

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Атрибуція за погану поведінку дитини

У будь-якій ситуації конфлікту дорослий-дитина дорослий робить суб'єктивну інтерпретацію поведінки дитини.

Дорослий визначає поведінку як серйозну чи несерйозну, навмисну чи ненавмисну, контрольовану чи неконтрольовану.

Ці інтерпретації, або атрибуції, відіграють важливу роль у тому, як дорослий реагує на дитину.

(Ateah and Durrant, 2005; Graziano et al., 1996; Rodriguez and Sutherland, 1999).

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Депресія

Батьки, які страждають на депресію, повідомляють, що застосовують тілесні покарання частіше, ніж батьки, які не страждають на депресію.

(Eamon, 2001; Eamon and Zuehl, 2001; Wissow, 2001).

Стрес

Батьки великих сімей частіше схвалюють і застосовують тілесні покарання, ніж батьки невеликих сімей.

(Eamon and Zuehl, 2001; Li et al., 2000; Qasem та ін., 1998; Сю та ін., 2000)

Збільшення використання тілесних покарань також пов'язане з подружніми конфліктами чи насильством, стресом у стосунках і батьківським стресом.

(Coyl et al., 2002; Eamon, 2001; Kanoy et al., 2003; Tajima, 2000; Wilson et al., 2002; Wissow, 2001; Сю та ін., 2000).

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Таблиця 13 (Q9). Чи карате Ви своїх дітей? Якщо так, то в якій формі Ви зазвичай карате дітей?

(МОЖНА ВИБРАТИ КІЛЬКА ВІДПОВІДЕЙ)

* (Q1) Які почуття Ви найчастіше відчуваєте, думаючи про своє нинішнє життя?

(В залежності від емоційного стану батьків)

	Загалом за вибіркою	Емоційний стан батьків	
		надія	тривога
Даю ляпаси, запотиличники, шльопаю по сідницям	8%	10%	10%
Забороняю зустрічатися з друзями, подругами	3%	4%	3%
Забороняю, позбавляю задоволень і розваг, гаджетів	17%	23%	21%
Караю ременем	3%	3%	3%
Лаю, соромлю, кричу	27%	29%	32%
Не розмовляю з ним (нею)	4%	5%	5%
Проводжу виховні бесіди (наставляю, переконую, повчаю)	52%	63%	57%
Позбавляю грошей для кишенькових витрат	3%	3%	2%
Ставлю у кут	7%	6%	6%
Нічого з перерахованого	15%	11%	12%
Інше	0%	0%	0%
Не караю	7%	6%	5%

ПРИЧИНИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Тип неправильної поведінки.

Батьки зазвичай вважають, що тілесні покарання є більш прийнятними в одних ситуаціях, ніж в інших.

Північна Америка та Великобританія	Самозагроза, агресія (частіше діти ясельного та дошкільного віку)
Кувейт	Нюхання клею, наркотична залежність (81,5%); удари (58,4%)
Європейські імігранти в Ізраїлі	порушення соціальних норм (наприклад, крадіжка); фізична або словесна образлива поведінка дитини щодо інших

Co-funded by the European Union

Я зараз перелічу деякі "проступки" дітей, які зазвичай викликають несхвалення дорослих. Щодо кожного проступку скажіть, будь ласка, чи повинен він спричинити за собою:

(%, всіх опитаних (N=1000 осіб))

	"Жорстоке" покарання	Відносно "м'яке" покарання"	Можна залишити без покарання взагалі	Важко відповісти
Погана успішність у школі	1%	52%	42%	5%
Порушення дисципліни і прогули в школі	10%	66%	16%	7%
Грубість по відношенню до батьків або інших старших членів сім'ї	21%	61%	10%	9%
Куріння	27%	45%	18%	11%
Вживання алкогольних напоїв	37%	41%	11%	11%
Вживання наркотиків	56%	23%	5%	15%
Хуліганство в громадському місці, бійка	29%	50%	8%	13%
Крадіжка	56%	29%	4%	10%
Небезпечна поведінка (напр., на залізниці, будівництві, у метро, на дахах тощо)	31%	52%	10%	8%
Обман вчителів, старших членів сім'ї	20%	60%	12%	8%
Неслухняність, невиконання вимог батьків та інших членів сім'ї в побуті	5%	69%	19%	7%

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Шкода фізичному здоров'ю

Дуже маленькі діти особливо вразливі до травм від фізичного покарання через їх відносно малий розмір і силу. Наприклад, *струшування немовлят може спричинити крововилив у мозок і пошкодження нервових клітин мозку.* (Health Canada, 2001).

Немовлята та діти віком до 3 років мають найвищий ризик смерті від жорстокого поводження та зневаги (Harding-Bremner, Meredith PA-C, MSHS, 2024).

Чим частіше опікуни застосовують навіть м'які тілесні покарання, тим більша ймовірність вчинення жорстокого насильства.

Діти, які зазнали незначного фізичного насильства (наприклад, ущипування, тряска, побиття), у сім разів частіше зазнавали жорстокого насильства (наприклад, удари руками, ногами, удари предметом), ніж ті, які не зазнавали незначного фізичного насильства (Clément et al., 2000).

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Погіршення психічного здоров'я дитини:

провісник депресії (Csorba та ін., 2001; Turner та Finkelhor, 1996), нещастя та тривоги (Eamon, 2001; Lau та ін., 1999), почуття безнадії у дітей та молоді (Du Rant та ін., 1994)

Навіть низька частота тілесних покарань (шльопання, удари без предметів) передбачають **психологічний стрес** серед молоді (наприклад, смуток, низька самооцінка).

Підлітки частіше вживали **алкоголь, курили сигарети, брали участь у бійках, були більш тривожними та стресовими** та відчували труднощі у здатності справлятися з повсякденними проблемами.

Багато дітей відчують себе скривдженими, наляканими та нелюбимими, коли їх б'ють батьки. (Crowley and Vulliamy, nd; Cutting, 2001; Horgan, 2002; Willow and Hyder, 1998)

Зв'язок між тілесними покараннями та погіршенням психічного здоров'я (наприклад, депресія, алкоголізм) зберігається і в дорослому віці.

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Погіршення соціальних стосунків

дитини з батьками, братами і сестрами, однолітками та суспільством.

Як люди, ми швидко вчимося уникати джерел болю.

Навіть у віці 2 років діти, яких фізично карають, більш схильні дистанціюватися від своїх матерів, ніж ті, кого фізично не карають (Crockenberg, 1987). З часом ця умовна реакція на карателя може призвести до розриву стосунків між батьками та дитиною (Azrin and Holz, 1961; Bugental and Goodnow, 1998; Parke, 1977; Saarni et al., 1998).

Страх, тривога, невпевненість і гнів, які можуть бути породжені тілесними покараннями (Coul та ін., 2002; Crockenberg, 1987; Graziano та ін., 1996), послаблюють зв'язок між батьками та дитиною.

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Моральна інтерналізація.

Хоча покарання може зменшити небажану поведінку, процес, за допомогою якого воно діє, базується на зовнішньому контролі та зовнішній мотивації. Іншими словами, **дитина може припинити карану поведінку, щоб уникнути покарання, а не тому, що неправомірність такої поведінки зрозуміла й усвідомлена** (De Veer and Janssens, 1994; Hoffman, 1983).

Діти, які зазнають фізичного покарання, мають **менше шансів засвоїти моральні цінності**, ніж діти, які не зазнають фізичного покарання. Наприклад, тілесні покарання асоціюються з нижчим рівнем опору спокусі, нижчим рівнем альтруїстичної поведінки та нижчим рівнем емпатії та морального судження (Lopez et al., 2001).

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Агресія.

Покарання служить не тільки поведінковим наслідком, а й поведінковою моделлю (Bandura, 1971).

Тілесні покарання передбачають **підвищення рівня агресії у дітей та молоді**. Ця підвищена агресія набуває **багатьох форм**.

Діти, які зазнають фізичного покарання, демонструють вищий рівень руйнівної поведінки та проблеми з агресивною поведінкою (McCabe та ін., 1999; Stormshak та ін., 2000); удари та напади на братів і сестер (Larzelere, 1986; Straus, 1990); нанесення ударів батькам (Brezina, 1999; Larzelere, 1986; Ulman and Straus, 2003); насильство під час побачень (Simons та ін., 1998) та агресія у відповідь на однолітків (Страсберг та ін., 1994).

Крім того, зв'язок між тілесними покараннями та агресією зберігається і в дорослому віці.

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Асоціальна поведінка.

Було виявлено, що правопорушення та антисоціальна поведінка (втечі, пияцтво, проблеми з наркотиками, брехня, тощо) в довгостроковій перспективі збільшуються у дітей, яких фізично карають (Gunnore та Mariner, 1997; Loeber та ін., 2000; Straus та ін., 1997).

Семінар-рефлексія

Акцентуації характеру підлітків

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Виклики підліткового віку

Зміни в префронтальній корі – синапси, що часто використовувались залишаються, а ті що ні зникають (прунінг).

Медіальна префронтальна кора – більш активна, але знижується. (вміти співпрацювати, побачити перспективу).

Лімбічна система – емоції та система винагород. Ризикувати є винагородою, важко керувати бажаннями, бо кора все ще розвивається.

Гормональні зміни.

Фізичний розвиток (карта тіла і мапа мозку).

Завдання підліткового віку

- пройти шлях від повної залежності з дитинства до рівності зі своїми батьками як дорослими.
- з'ясувати, ким вони є і за що вони виступають (тобто особистісні риси та цінності).
- будувати глибокі дружні відносини та формувати стосунки тривалістю на все життя.
- приборкувати свої іноді надмірні сексуальні потяги.
- освіта й кар'єра і що робити далі у житті.

Особистість

комплекс внутрішніх умов і механізмів, які зумовлюють сталість, специфічність і організацію поведінки особи; гол. складові частини цієї системи: мотиви, потреби, переконання, а в широкому розумінні також інтелект, здібності, темперамент

Характер

індивідуально-своєрідне поєднання суттєвих властивостей і особливостей особистості, що проявляються в поведінці, вчинках, діяльності. Є базисом особистості.

Акцентуація

особливість характеру людини, що знаходиться в межах клінічної норми, при якій окремі його риси надмірно посилені, унаслідок чого виявляється вибіркова уразливість

Психопатія

Психопатія – це незвичайний, аномальний характер. (тотальність, стабільність, дезадаптивність)

Явна акцентуація

Виражені риси окремого типу акцентуації, які в підлітковому віці можуть викликати порушення адаптації

Прихована акцентуація

Риси характеру виражені слабо. Деякі риси стають більш вираженими у наслідок психічних травм

Класифікація характерів на основі акцентуацій по К.Леонгард

1. Гипертімний тип.
2. Дистимия тип.
3. Циклоїдний (афективно-лабільний) тип.
4. Збудливий тип.
5. Застреваючий тип.
6. Педантичний (ригідний) тип.
7. Тривожний (боязкий) тип.
8. Емотивний тип.
9. Демонстративний
10. Екзальтований тип.
11. Екстравертований тип.
12. Інтровертований тип.

Класифікація характерів на основі акцентуацій по А.Є. Личко.

1. Гипертімний тип.
2. Циклоїдний тип.
3. Лабільний тип.
4. Астено-невротичний тип.
5. Сензитивний (чутливий) тип.
6. Псіхастенічний (тривожно-недовірливий) тип.
7. Шизоїдний (інтровертірований) тип.
8. Епілептоїдний (інертно-імпульсивний) тип.
9. Істероїдний (демонстративний) тип.
10. Нестійкий тип.
11. Конформний тип.

Гіпертимний тип

Підлітки цього типу відрізняються рухливістю, товариськістю, схильністю до пустощів.

У відбуваються навколо події вони завжди вносять багато шуму, люблять неспокійні компанії однолітків.

- При гарних загальних здібностях вони виявляють непосидючість, недостатню дисциплінованість, вчать нерівно. Настрій у них завжди гарний, піднесений.
- З дорослими - батьками та педагогами - у них нерідко виникають конфлікти.
- Такі підлітки мають багато різноманітних захоплень, але ці захоплення, як правило, поверхневі і швидко проходять.
- Підлітки гіпертимного типу часто переоцінюють свої здібності, бувають занадто самовпевненими, прагнуть показати себе, похвалитися, справити на оточуючих враження.
- Ризики:
конфлікти, залежність, алкоголізація, схильні до ранніх сексуальних зв'язків

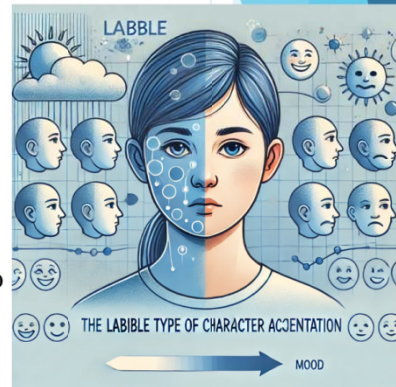
Циклоїдний тип

- Характеризується підвищеною дратівливістю і схильністю до апатії.
- Воліють перебувати вдома одні, замість того щоб десь бувати з однолітками.
- Вони важко переживають навіть незначні неприємності, на зауваження реагують у край дратівливо.
- Настрій у них періодично змінюється від піднесеного до пригніченого (звідси назва даного типу).
- Періоди перепаду настроїв складають приблизно два-три тижні.

Лабільний тип

- Цей тип характеризується крайньою мінливістю настрою, причому часто воно непередбачувано. Приводи для несподіваної зміни настрою можуть виявитися самими нікчемними, наприклад кимось випадково упущене слово, чийсь непривітний погляд. Всі вони здатні поринути в зневіру і похмурий настрій при відсутності яких-небудь серйозних неприємностей і невдач.
- Поведінка цих підлітків залежить від миттєвого настрою. Сьогоднішня та майбутнє відповідно настрою може сприйматися то в світлих, то в похмурих тонах.
- Такі підлітки, знаходячись в пригніченому настрої, у крайній потребують допомоги і підтримки з боку тих, хто може поправити їх настрій, здатний відвернути, підбадьорити.
- Вони добре розуміють і відчувають ставлення до них оточуючих людей.
- **Ризики:** афективні реакції, депресивні епізоди, невротичні прояви

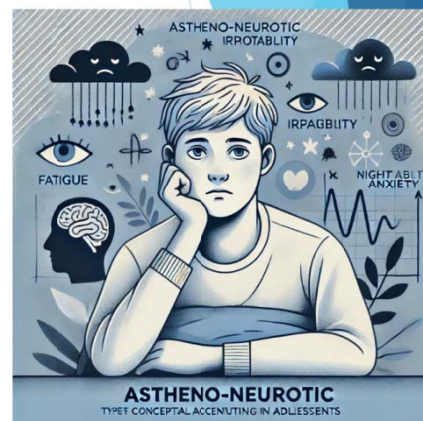

Астено-невротичний тип

Цей тип характеризується підвищеною підозрілістю і примхливістю, стомлюваністю і дратівливістю. Особливо часто стомлюваність виявляється при інтелектуальній діяльності. При невдачах роздратування посилюється.

Схильні до іпохондрії.

В дитинстві можуть проявлятися : неспокійний сон, нічні кошмари, плаксивість, тривожність, енурез,

Сензитивний (чутливий) тип

Йому властива підвищена чутливість до всього: до того, що радує, і до того, що засмучує або лякає. Ці підлітки не люблять великих компаній, рухливих ігор. Вони звичайно соромливі і боязкі при сторонніх людях і тому часто сприймаються оточуючими як замкнуті.

Відкрито й товариські вони бувають тільки з тими, хто їм добре знайомий, спілкуванню з однолітками віддають перевагу спілкуванню з малюками і дорослими.

Вони відрізняються слухняністю і виявляють велику прихильність до батьків. У юнацькому віці у таких підлітків можуть виникати труднощі адаптації до кола однолітків, а також «комплекс неповноцінності».

Труднощі адаптації починаються 16-19 років з початком професійного життя.

Відносини з оточуючими є слабким місцем цих підлітків.

При постійних невдачах можуть спостерігатися суїцидальні дії.

Шизоїдний тип

Найбільш істотна риса цього - замкнутість. Ці підлітки не дуже тягнуться до однолітків, воліють бути одні, знаходяться в компанії дорослих.

Вони нерідко демонструють зовнішню байдужість до оточуючих людей, відсутність інтересу до них, погано розуміють стани інших людей, їх переживання, не вміють співчувати.

Їх внутрішній світ нерідко наповнений різними фантазіями, якими-небудь особливими захопленнями. У зовнішніх проявах своїх почуттів вони досить стримані, не завжди зрозумілі для оточуючих, насамперед для своїх однолітків, які їх не дуже люблять.

У підлітковому віці шизоїдність посилюється, що приводить до посилення внутрішнього конфлікту. З одного боку бажання відвернутися від світу, а з іншого велика потреба у спілкуванні.

Хоббі : гімнастика, велосипед, йога, гра на музичних інструментах.

Не властива алкоголізація та суїцидальні нахили.

Епілептоїдний тип

Ці підлітки часто плачуть, переводять оточуючих, особливо в ранньому дитинстві. Такі діти люблять мучити тварин, дражнити молодших, знущатися над безпорадними.

У дитячих компаніях вони поведуться як диктатори. Їх типові риси - жорстокість, владність, себелюбство.

В умовах жорсткого дисциплінарного режиму вони почувають себе нерідко на висоті, намагаються догоджати начальству, добиватися певних переваг перед однолітками, отримати владу, встановити свій диктат над оточуючими.

Схильні до дисфорії, до демонстративної суїцидальної поведінки, до азартних ігор.

Життя переповнене конфліктами та поведінковими порушеннями.

Істероїдний тип

Головна риса цього типу - егоцентризм, прага постійної уваги до власної персони. У підлітків даного типу нерідко виражена схильність до театральності, позерства, рисовки. Такі діти з великими труднощами виносять, коли в їхній присутності хтось хвалить їх же товариша, коли іншим приділяють більше уваги, ніж їм самим.

Для них нагальною потребою стає прагнення привертати до себе увагу оточуючих, вислуховувати на свою адресу захвали і похвали. Для цих підлітків характерні претензії на виняткове становище серед однолітків, і, щоб уплинути на навколишніх, привернути до себе їх увагу, вони часто виступають у групах у ролі призвідників і заводив.

Разом з тим, будучи нездатними стати справжніми лідерами і організаторами справи, завоювати собі неформальний авторитет, вони часто і швидко терплять фіаско.

Хобі несуть егоцентричний характер.

Ризики: афективні суїцидальні спроби.
З дитинства втечі з дому.

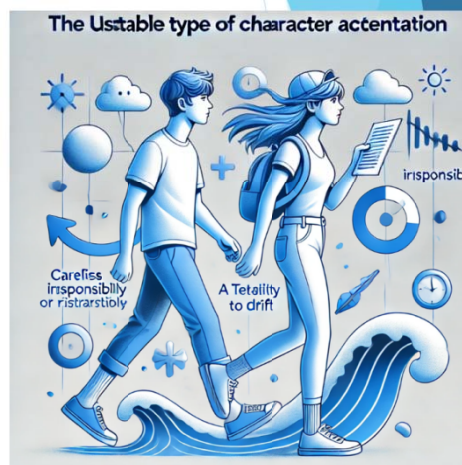

Нестійкий тип

Його іноді характеризують як тип слабовільного, що пливе за течією людини. Підлітки даного типу виявляють підвищену схильність і тягу до розваг, причому без розбору, а також до неробства і ледарства. У них відсутні будь-які серйозні, зокрема професійні, інтереси, вони майже зовсім не думають про своє майбутнє.

В дитинстві відрізняються непослідовністю

Ризики: схильність до алкоголізації, неадекватна самооцінка, піддаються навіюванню, тому схильні до кримінальних вчинків.

Конформний тип

Підлітки даного типу демонструють кон'юктурне, а часто просто бездумне підпорядкування будь-яким авторитетам, більшості в групі. Вони зазвичай схильні до моралізаторства і консерватизму, а їх головне життєве кредо - «бути як всі».

Це тип пристосуванця, який заради своїх власних інтересів готовий зрадити товариша, залишити його у важку хвилину, але, що б він не зробив, він завжди знайде «моральне» виправдання своєму вчинку, причому нерідко навіть не одне.

Психопатій даного типу не існує, але можуть переходити у нестійкий та епілептоїдний.

Вправа "Коло ресурсів"

- Знайти позитивні сторони кожного типу акцентуації.
- Записати всі типи акцентуацій та визначити, у чому сильні сторони кожного типу (наприклад, гіпертимні підлітки — енергійні та ініціативні, сензитивні — емпатійні).

Питання для обговорення:

- Які типи акцентуацій найбільше ускладнюють спілкування?

- Чи можна змінити прояви акцентуації?

- Як акцентуації впливають на майбутнє доросле життя?

Тренінгове заняття

Зніми рожеві окуляри: **стереотипи** та їх шкода

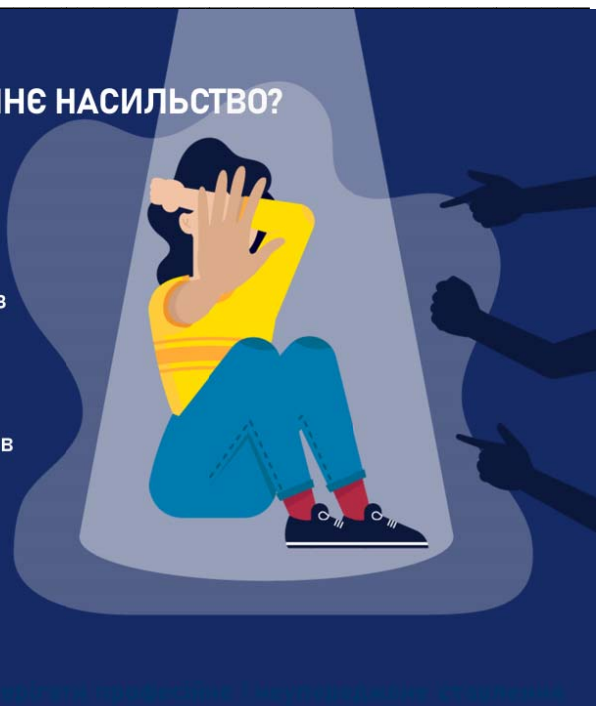
Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

ЧОМУ ФАХІВЦІ МАЮТЬ ЗНАТИ МІФИ ТА СТЕРЕОТИПИ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО?

Міфи і стереотипне ставлення

- шкідливі, оскільки перекладають провину з кривдника на постраждалих
- формують сприйняття і реагування суб'єктів запобігання та протидії насильству
- можуть перешкодити виявити епізод насильства і надати допомогу

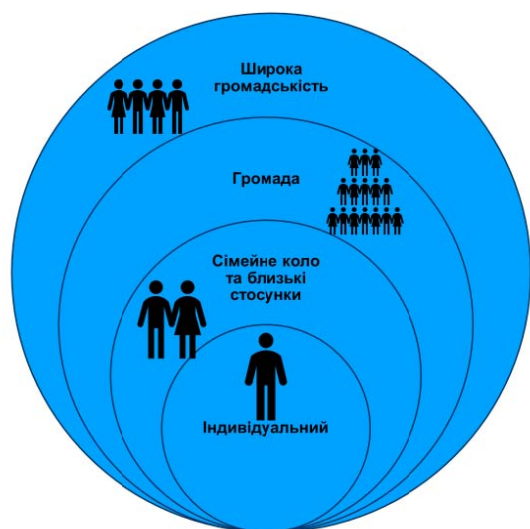

Можуть суттєво відрізнятися в залежності від культурних, соціальних та історичних контекстів.

Завдання: обговоріть в групі та занотуйте відомі вам стереотипи і упередження

Щодо виховання дітей в цілому	Щодо тілесних покарань дітей

Зміна соціальних норм

Етапи змін на індивідуальному рівні

Етап 1 - Перед спогляданням

Етап 2 - Споглядання

Етап 3 - Підготовка до дій

Етап 4 - Дія

Етап 5 - Дотримання

Завдання: обговоріть в групі стереотипне (упереджене) твердження та знайдіть аргументи для його спростування

Твердження	Аргументи
Домашнє насильство – це особиста справа і ніхто не повинен втручатися	
Насильство – це коли видно сліди на тілі, все інше – виховання	
Батьки мають право виховувати своїх дітей так, як вони вважають за потрібне	
Батьки ніколи не нашкодять своїм дітям. Краще ніж вони, про дітей ніхто не поіклується	
Дітям потрібна трохи дисципліни. Якщо батьки вдарили дитину, напевно її поведінка була поганою. Вона це заслужила	
Є більш важливі проблеми в Україні, ніж тілесні покарання дітей	
Так роблять всі, якщо дитина не слухняна. Змінити це не реально	

Майстер-клас

Переваги **ненасильницьких підходів** до виховання дітей

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Насильницьке виховання

Насильницьке виховання - це підходи, які базуються на використанні фізичного або емоційного насильства для контролю чи покарання дітей. Ось деякі ознаки, які можуть вказувати на насильницьке виховання батьків

1. Фізичне покарання: Використання фізичного насильства, таке як биття, поколоте або інші форми фізичного покарання, для зміни поведінки дитини.
 2. Емоційне насильство: Використання психологічного тиску, запугування, приниження або інші емоційно шкідливі методи для контролю дитини.
 3. Відсутність розуміння та спілкування: Батьки, які не намагаються розуміти почуття та потреби дитини, або не надають їм можливості висловлювати свої думки та почуття.
 4. Послідовність насильства: Повторне застосування насильства як постійного засобу виховання, без використання альтернативних методів.
 5. Вимагання недосяжних цілей: Встановлення надмірно високих очікувань без врахування індивідуальних можливостей та потреб дитини.
 6. Відсутність відкритості до думок та почуттів дитини: Ігнорування чи приниження думок, інтересів та почуттів дитини.
-
-
-
-

Ненасильницьке спілкування

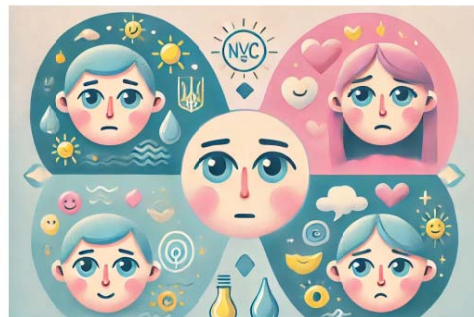
Ненасильницьке спілкування — метод спілкування, розроблений американським психологом доктором Маршаллом Розенбергом, який ґрунтується на емпатії.

Метод ННС широко застосовується після військових конфліктів, у системі освіти, практиці соціальної допомоги, бізнесі.

Чотири компоненти ненасильницького спілкування за Маршаллом Розенбергом:

- . **Спостереження** (без оцінки).
- . **Почуття** (усвідомлення власних емоцій).
- . **Потреби** (усвідомлення основних потреб за емоціями).
- . **Прохання** (чітке, конкретне формулювання).

Спостерігайте та залишайтеся об'єктивними

Звинувачення можуть бути суб'єктивними, коли вони базуються на особистих переконаннях, емоціях або сприйнятті, а не на фактах чи об'єктивних доказах. Ось деякі приклади суб'єктивних звинувачень:

1. Загальні звинувачення без конкретики: Наприклад, "Ти завжди забуваєш про свої обіцянки", без конкретних прикладів або контексту.
2. Використання емоційного навантаження: звинувачення, які намагаються викликати відчуття провини, сорому або образи. Наприклад, "Ти ніколи не дбаєш про мене".
3. Перекручення фактів: представлення інтерпретацій фактів, які виправдовують звинувачення. Наприклад, "Ти завжди говориш таке, що ображає інших".
4. Генералізація: здійснення загальних висновків про особу на підставі одного або декількох інцидентів. Наприклад, "Ти ніколи не слухаєш мене".
5. Інтерпретація мотивів: припущення про мотиви особи без достатніх доказів. Наприклад, "Ти це робиш, щоб мені заважати".

Завдання:

Напишіть 3 власних приклади фраз, які можуть бути ненасильницькими, та поясніть, як вони враховують потреби і почуття співрозмовника.

Важливість у ненасильницькому вихованні розпізнавати та висловлювати свої почуття

Емоції – місток порозуміння між нами та оточенням. Висловлюючи почуття, ми допомагаємо людині краще зрозуміти наші потреби. І самі краще розуміємо себе! Тому можемо керувати власними реакціями і станом.

І ми дійсно можемо обирати, як почувати себе після неприємних подій. Перший крок до самоконтролю – навчитися розпізнавати та відкрито висловлювати власні емоції.

Розвиток ненасильницьких методів виховання важливий для побудови здорових та позитивних відносин з дітьми.

Ось декілька рекомендацій для батьків, які можуть допомогти в цьому процесі:

1. Розвиток емпатії:

- Попросіть дитину уявити ситуацію з позиції іншої людини та розглянути, як вона може відчувати.
- Поговоріть з дитиною про те, як вона б почувалася у певних ситуаціях.

2. Встановлення меж та правил:

- Разом з дитиною обговоріть правила та очікування, які є важливими для вашої сім'ї.
- Дозвольте дитині висловлювати свої думки щодо правил та спільно шукайте компроміси.

3. Використання позитивного посилення:

- Похваліть дитину, коли вона виявляє позитивну поведінку або виконує завдання.
- Спробуйте використовувати похвалу та підкріплення, щоб підтримати та мотивувати дитину.

4. Розвиток навичок вирішення конфліктів:

- Вчіть дитину вирішувати конфлікти мирними методами, наприклад, за допомогою обговорення та узгодження компромісів.
- Заохочуйте дитину виражати свої почуття та думки у відкритий та конструктивний спосіб.

5. Приклад позитивних взаємовідносин:

- Практикуйте позитивні способи вирішення конфліктів та комунікації у ваших власних взаємодіях з дитиною та іншими членами родини.

Завдання: Розподіли фрази, які використовують у вихованні на насильницькі та ненасильницькі

«Ти абсолютно безвідповідальний!»

«Замовкни і зроби, як я сказав!»

«Ти, мабуть, дуже втомився. Можливо, тобі потрібен відпочинок?»

«Якщо ти ще раз це зробиш, я тебе покараю!»

«Ти ніколи не думаєш про інших!»

«Мені прикро, що ми не разом, як це дійшли згоди. Давай подумаємо виправити»

«Я більше ніколи не буду тобі довіряти!»

«Скільки разів я тобі казав? Ти зовсім не слухаєш!»

«Мені важливо, щоб ми діяли злагоджено. Як ти бачиш цю ситуацію?»

«Я бачу, що ти засмучений. Давай поговоримо, щоб знайти рішення»

«Я відчуваю роздратування, коли залишають речі розкиданими. Мені важливо, щоб вдома був порядок»

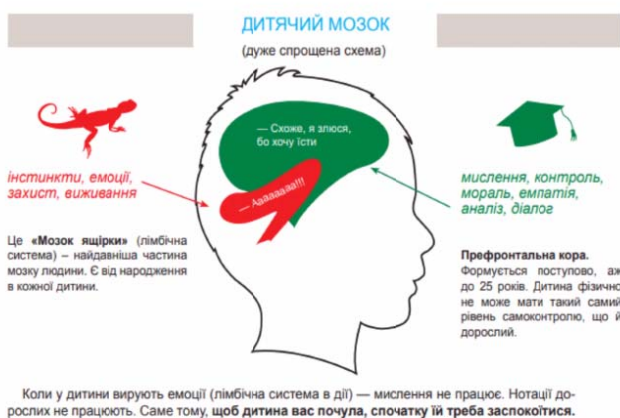
«Чи можу я розраховувати на тебе в цьому питанні? Це для мене дуже важливо»

Насильницькі	Ненасильницькі

Тренінгове заняття

Без ляпасу: як підтримати дисципліну без насильства

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Коли дитина знає, за що її буде схвалено, а за що покарано, вона відчуватиме себе безпечно

ФОКУСИ УВАГИ ПРИ «НЕЗРУЧНИЙ» ПОВЕДІНЦІ ДИТИНИ

- сказати дитині, що вона може зробити замість того, щоб впроваджувати заборони;
- показати дитині, як вона може виправити шкоду;
- надання дитині вибору;
- спільно виробити правила;
- надання дитині можливості відчути наслідки поганої поведінки.

Виховувати «зручних» дітей для себе означає виховати «зручних» дорослих для інших

ПРАВИЛА РОДИНИ

Запропонуйте всім членам родини записати, які, на їхню думку, правила вже існують у родині:

- ввічливе спілкування між членами родини;
- розподіл обов'язків;
- дотримання режиму дня;
- обмеження використання гаджетів (перегляду телевізора) тощо.

Разом обговоріть запропоновані усіма правила і визначте:

- ✓ які з них корисні для всієї родини;
- ✓ які варто додати.

Кількість правил залежить від віку дитини, проте не більше 10-ти для початку

ВИМОГИ ДО ПРАВИЛ

- постійні (з дорослішанням дитини можуть змінюватись);
- чіткі;
- зрозумілі;
- обґрунтовані.

Якщо хочете, щоб вони завжди дякували за послугу, то дякуйте й ви – і дітям, і при дітях.

ЧОМУ ПРАВИЛА МОЖУТЬ НЕ ПРАЦЮВАТИ?

➤ Нестабільність правил.

Батьки / особи, що їх замінюють, під впливом свого настрою одне й те саме то забороняють, то дозволяють.

Наприклад, коли батьки в добром настрої, дитині дозволено голосно кричати на прогулянці, а коли ні – заборонено.

➤ Вибірковість дотримання правил залежно від ситуації.

Наприклад, у будні дитина має спати після обіду. У вихідні її не вкладають, оскільки батьки не йдуть на роботу і зайняті лише хатніми справами.

У такому разі дитина сприйматиме це правило як необов'язкове.

➤ Іноді встановлені правила або накладені обмеження об'єктивно важко виконати.

Наприклад, батьки встановили правило, що дитина може користуватися ноутбуком не більше однієї години на день. Натомість вона отримує багато завдань, що вимагають користування цим гаджетом, а на улюблену гру їй часу тим більше вже не вистачає зовсім.

➤ Буває, що батьківські вимоги чи заборони не обґрунтовані, тому не зрозумілі дитині.

Наприклад, говорять: «Не можна так робити!», проте не пояснюють, чому. Або ж відповідають на запитання беззмістовно й необґрунтовано: «Тому що!»

➤ Батьки / особи, що їх замінюють, накладають на дитину надто багато вимог / заборон, що суперечать здоровому глузду.

Наприклад, це стосується ситуацій, коли на кожне своє «хочу» дитина постійно чує «не можна».

Спочатку вона губиться, а потім починає хитрувати і навіть обдурювати дорослих, щоб домогтися бажаного.

➤ Непослух дитини може бути зумовлений тим, що їй приділяють недостатньо уваги.

Наприклад, це може траплятися у ситуаціях, коли єдиний спосіб привернути до себе увагу – негативна поведінка й демонстративне порушення встановлених правил. Лише після цього батьки концентрують свою увагу на дитині та проводять з нею час, нехай навіть він присвячений «виховним бесідам».

Завдання: напишіть 10 правил, які ви хотіли би мати для власної родини.

Завдання: зазначте, як вас в дитинстві заохочували, а як карали.

Заохочення	Покарання

Завдання: згадайте та занотуйте ваші почуття, коли батьки застосовували до вас покарання, які ви зазначили.

ЩО РОБИТИ ЯКЩО ПРАВИЛА ПОРУШУЮТЬСЯ?

➤ **Природні наслідки** – це природній результат поведінки дитини.

Якщо хтось вийшов на вулицю в дощ без парасольки, то намокне.

Якщо хтось витратив усі кишенькові гроші на цукерки, йому забракне грошей на кіно.

Якщо дитина гралася машинкою та зламала її, зламаною машинкою неможна гратись.

➤ **Логічні наслідки**, які застосовують батьки.

1. Вилучення предметів або позбавлення привілеїв.

Якщо дитина розкидає фарби, то батьки їх забирають у неї.

2. Вилучення дитини з оточення.

Якщо ти будеш кидатись піском, то тобі доведеться піти з пісочниці.

Якщо будеш бити дітей, тобі доведеться піти з майданчика додому.

Іноді батьки використовують так звані **штучні наслідки поведінки**, які не мають очевидного логічного зв'язку з небажаною поведінкою. Прикладом може бути *реакція батьків на розбите скло, коли дитину позбавляють можливості грати на комп'ютері*. **Наслідки, яким бракує логічних зв'язків із небажаною поведінкою, частіше за все, неефективні у впливі на її зміни.**

Переїняття фізичного контролю – дитину обіймають і тримають в позиції, яка робить неможливим безпосередній зоровий контакт так довго, скільки треба, щоб дитина в обіймах батька могла заспокоїтись, повернути контроль над собою і вгамуватись.

РОБОТА В ГРУПАХ

Брудний стіл.

Мама заходить на кухню і бачить, що весь стіл брудний, помальований олівцями. Вона кличе свою дочку і каже:

М.: Це ти помалювала стіл олівцями?

Д.: Ні.

М.: Але, здається, більше ніхто олівцями не малював.

Д.: Ні, я справді не помалювала.

М.: То чому в такому разі стіл помальований? Ти недавно малювала щось за столом?

Д.: Так, сад.

М.: Значить, ти збрехала, що це не ти помалювала стіл!

Д.: Я не пам'ятаю.

М.: Ти ще заперечуєш! Забудь про малювання на кухонному столі! Може, ти зрозумієш, що брехати погано. Завтра ти не підеш на День народження до Крістіни, залишишся вдома.

Група «Батьки»

Якою була мотивація батьків, щоб покарати дитину?

Група «Діти»

Як у цій ситуації почувалася дитина?

Всі

Мати застосувала покарання чи наслідок?

ПРАВИЛА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАСЛІДКІВ ЗА НЕБАЖАНУ ПОВЕДІНКУ

«Холодна» голова. Опануйте емоції й тільки після цього дійте.

Вчинок, а не особистість. Критикуйте небажану поведінку, а не дитину.

Дитина має знати, за що настають небажані наслідки. Якщо дитина скоїла те, чого раніше з нею не обговорювали, то спочатку її слід попередити про вірогідність небажаних для неї наслідків. В разі повторення ситуації можна їх застосовувати.

Почуття та емоції – важливі. Небажані для дитини наслідки не можуть наставати через вияв нею емоцій та почуттів. Усі мають право на різні емоції. Важливо, як їх виражає дитина, і вчити її, як це треба робити.

Часові межі. Дитина має знати, скільки часу триватиме обмеження (небажаний наслідок).

Дотримання прав дитини. Жодні обмеження або наслідки за небажану поведінку не повинні порушувати прав дитини.

Ритуал примирення. Оберіть якусь символічну дію, що буде ознакою припинення небажаного наслідку.

За кожним проявом «складної» поведінки дитини є певна причина.

ПОКАРАННЯ	НАСЛІДКИ
часто неадекватне до поведінки дитини, інколи набуває форм, як кривдять дитину (наприклад, крики, ляпаси, залякування), оскільки батько/мати сам переживає сильні емоції	можуть бути природними, які логічно виходять з поведінки та дій дитини, раніше обговорені з дитиною під час розмови, виникають з прийнятих правил
через те, що воно логічно не пов'язане з поведінкою дитини, часто стає незрозумілим для дитини, викликає почуття кривди, бажання відповіді і бунту – бо, наприклад, що спільного між забороною дивитися мультяк та вилитим на підлогу напоєм	з'являються одразу після поведінки, а навіть якщо вони віддалені у часі, то все одно логічно пов'язані з поведінкою
з точки зору батьків має бути болісним та відчутним, щоб дитина запам'ятала, чому її покарали	адекватні віку та можливостям дитини
робить дитину недовірливою, спонукає приховувати помилки	повинні бути відповідними до виду провини, щоб дитина могла зрозуміти зв'язок між своєю поведінкою та її наслідком – так вона вчиться, яку поведінку варто практикувати, а від якої краще відмовитись
буває відстроченим, іноді залежить від настрою і від наявного часу у батьків	мають бути схвалені батьками, які послідовно їх застосовують
дитину завчасно про нього не попереджають – реакція настає після появи несхвальної поведінки і часто викликає у дитини здивування – і через те, що покарання з'являється, і через форми, яких воно набуває	варто про них нагадувати та попереджати дитину про їх появу, якщо вона поводитиметься невідповідно
підміняє внутрішній контроль необхідністю контролю з боку інших людей	вчать дитину відповідальності та прийняттю рішень, навіть якщо дитина і далі поводитьсь неправильно і тим самим погоджується приймати конкретні наслідки
породжує страх	вчать дитину, як виправити вчинену шкоду

Переорієнтація – підхід до поведінки дитини, що передбачає її повну відповідальність за свої вчинки. Він заснований на взаємній повазі батьків і дітей і передбачає природні і логічні наслідки при небажаній поведінці дитини, а в кінцевому підсумку посилює в дитині почуття власної гідності і вдосконалює її характер

Кетрін Кволс «Радість виховання. Як виховувати дітей без покарань»

Робота в групах.

Завдання: для кожної ситуації зазначте, яким може бути покарання, а яким наслідок

Ситуація	Покарання	Наслідок
Дитина не виконала домашнє завдання і отримала двійку		
Дитина зіпсувала іграшку		
Дитина вередує в магазині, вимагає, щоб їй купили іграшку		
Дитина вдарила друга в пісочниці лопаткою по голові		
Дитина не вимила посуд		

АЛГОРИТМ РЕАГУВАННЯ НА НЕБАЖАНУ ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ

Назвіть проблему без оцінювання. Дайте дитині вказівку, як можна її вирішити – цей спосіб не вказує винного, дозволяє зосередитися на тому, що треба зробити. *Розлите молоко, потрібна ганчірка.* Фраза «ти розлив молоко» може викликати почуття вини і бажання боротьби, щоб захистити себе. Краще одразу вказати дитині, що вона може зробити з проблемою або як може виправити шкоду.

Опишіть дитині наслідки її поведінки. Говоріть про правила, якими керується весь світ. Тут Ви даєте дитині дещо дуже цінне: інформацію про світ та вказівки, якими вона завжди може скористатися, наприклад: *«Молоко прокисає, коли стоїть не в холодильнику; рану обов'язково треба продезінфікувати».* Складність цього методу полягає в тому, що важко втриматися від коментарів: *«Молоко прокисає, коли стоїть не в холодильнику. А ти ніколи не кладеш його в холодильник, чекаєш, коли хтось зробить це за тебе».*

Скажіть одним словом – це береже наші голосові зв'язки та нерви. Комунікат: «Собака», коли домашній улюбленець вимагає виходу на прогулянку або «Кричиш», коли малюк підвищує голос – для дитини достатньо зрозумілий. *Увага: не використовуйте цей метод, називаючи ім'я дитини, наприклад: «Тетяна!» Коли дитина часто чує своє ім'я, яке вимовляється з претензією, воно починає викликати в неї негативні асоціації.*

Комунікат «я»: *«Я зараз відчуваю себе знервованою і не хочу перевіряти твій твір. Коли мені стане краще, то я з задоволенням його прочитаю».* Завдяки цьому дитина розуміє причини поведінки батька і дізнається про емоції, які він переживає. *«Я злюсь, коли бачу розкидані іграшки, тому що ми домовлялись, що після гри, іграшки будуть розставлені по місцям. Мені хотілось би, щоб ти зараз прибрав іграшки. Ведмедиків – на полиці, інші – у шафу».*

Напишіть листа – діти люблять листи. Вони не кричать. Взяти папір і олівець неважко. Добре, щоб лист був короткий, але конкретний. Буде ще ефективніше, якщо лист буде з гумором.

Що сприяє комунікації з дитиною?

1 Давайте вказівки у позитивній формі

- Коли необхідно щось заборонити, використовуйте позитивну рекомендацію, вказавши час і місце, коли їй дитина може зробити те, що вона хоче зробити. Запропонуйте вид діяльності, якомога ближчий до тієї, яку вже розпочато.

Наприклад: «Не слід бігати в хаті. Можеш вийти надвір та побігати там».

Якщо дитина стукає по скляному журнальному столику, скажіть: «Давай візьмемо твій барабан та постукаємо в нього».

- За можливості пояснюйте причину заборони або переключення.
- Наприклад: «Тут небезпечно. Тут їздять мотоцикли».

Зауважте, звинувачення в усіх прикладах відсутні – увагу зосереджено на поведінці дитини, а не на її особі.

2 Давайте дитині вибирати тільки тоді, коли хоче, щоб вона прийняла рішення

- Коли дорослому потрібно прийняти якесь важливе рішення, дайте висловитися й дитині. Впевніться в тому, що вибір, який має зробити дитина, відповідає її віку та рівню зрілості.

Наприклад: «Час лягати спати (важливе рішення). Скажи, в якій піжамі ти хочеш сьогодні спати? (маленьке рішення)».

- «Хочеш одягти червоний чи синій светр?» «Можеш вибрати три іграшки, які візьмеш із собою в поїзду».

3 Вибирайте слова та тон голосу

- Слова на кшталт «поганий хлопчик» або «неслухняна дівчинка» дитина сприймає як осуд. Вони є руйнівними для її самооцінки.

Замість того, щоб сказати «Ти поганий хлопчик, я казала тобі не бризкатися водою», скажіть «Можеш побризкатися водою, коли будеш у ванні».

- Увагу слід зосередити на певній поведінці, яку необхідно змінити, а не на дитині як особистості.

Наприклад: «У нашій родині ми розмовляємо ввічливо та поважаємо один одного»; «Коли скінчиш плакати, поговоримо про це».

Що сприяє комунікації з дитиною?

4 Допоможіть дитині зрозуміти вашу мотивацію.

- Зосереджуйте увагу на емоціях, які, можливо, призвели до небажаної поведінки.

Наприклад: «Коли люди втомлені, вони бувають особливо засмученими», «Я втомилася..., тому...»

5 Уникайте порівнянь із іншими дітьми, натомість визнавайте індивідуальні досягнення та позитивні зміни.

Наприклад: «Я помітила, що ти сьогодні швидше зібрався до школи...», «Бачу, як ти сьогодні постарався...»

6 Найефективнішими є прості, однозначні слова, сказані повільно

- Встановлення зорового контакту перед тим, як щось сказати, економить час та зусилля.
- Спілкування буде ефективнішим, якщо говорити низьким тоном, повільно та негучно

7 Вживайте заохочувальні слова та фрази (їх перелік ви можете доповнити), які...

- демонструють прийняття: «Ти впорався», «Ти змогла», «Мені приємно, що ти задоволений тим, що...»; «Здається, що тобі сподобалося...»

■ підтримують: «Знаючи тебе, я впевнена, що все буде гаразд...»; «Ти зробиш це»; «Певна, що ти з'ясуєш...»; «Думаю, що ти можеш впоратися...»

■ акцентують на внесках, надбаннях: «Дякую! Ти ... дуже допомогла»; «Дякую. Я насправді ціную твою допомогу, оскільки це полегшило мені роботу»; «Мені потрібна твоя допомога з...»; «Ти можеш допомогти тим, що...»

■ фокусуються на зусиллях та поліпшеннях: «Схоже, ти справді дуже постарався»; «Виглядає так, ніби ти витратив багато часу, обмірковуючи це»; «Подивися на свої досягнення! (конкретно вкажіть, що саме)»; «Ти вдосконалюєшся (конкретно вкажіть, у чому саме)».

Ситуація 3. Дитина мила руки у ванні, залишила відкритий кран і закритий пробкою злив. Ви заходите у ванну і бачите, що через хвилину вода почне переливатися.

Ситуація 4. Ваша дитина дуже хотіла мати собаку; вона його отримала з умовою, що сама буде за ним доглядати. Ви черговий раз бачите, що собака хоче на прогулянку. Скоріше за все, його давно ніхто не виводив.

Ситуація 5. Ваша дитина черговий раз залишила ввімкнене світло після виходу зі своєї кімнати, хоча Ви багато разів робили їй зауваження з цього приводу.

Дебати

Покарання дітей з метою виховання: дозволити не можна заборонити

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Мета: відпрацювання вміння спростовувати стереотипи та упередження щодо неприпустимості тілесних та інших принижуючих гідність дитини покарань, а також популяризувати позитивне виховання.

Хід проведення:

Група об'єднується у 6 команд, після чого відбувається жеребкування для визначення того, яка команда з якої теми буде дебатовати та яку позицію відстоювати.

Тема 1. Тілесні та інші принижуючі гідність дитини покарання дітей як метод виховання.

1 команда – відстоює позицію «за»

2 команда – відстоює позицію «проти»

Тема 2. Сувору дисципліну чи свобода та самовираження дитини?

1 команда – аргументує за сувору дисципліну

2 команда – аргументує за свободу та самовираження

Тема 3. Обов'язкове проходження всіма батьками курсів з питань ненасильницького виховання дітей

1 команда – відстоює позицію «за»

2 команда – відстоює позицію «проти»

Час на підготовку – 20 хв.

Час на дебати – 15 хв. (5 хв. – промова кожного спікера, 1 хв. – відповідь на запитання аудиторії)

Після дебатів кожної пари відбувається **голосування** аудиторії та **зворотній зв'язок** від тренера.

TED talks

Підходи до виховання дітей у різних країнах ЄС

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Мета: підвищити обізнаність учасників та учасниць модулю про правову регламентацію заборони тілесних та інших принижуючих гідність покарань у різних країнах ЄС та ініціативи країн ЄС, спрямовані на підтримку сімей з метою запобігання насильницьким практикам виховання дітей.

Хід проведення:

В групі визначаються **5 осіб** (або більше, якщо хочуть виступати парою), кожна з яких має до проведення заняття підготувати **виступ у форматі TED talks щодо підходів до виховання дітей у 1-ій із країн ЄС на вибір.**

Під час підготовки виступу **доцільно користуватись** ресурсом End Corporal Punishment, посібником «Ненасильницькі практики виховання дітей: досвід ЄС» а також офіційними сайтами тієї країни, підходи якої аналізуються.

Час на виступ – 10 хв.

Виступ бажано супроводжувати **презентацією** і дотримуватись **формату TED talks.**

Доцільно під час виступу зазначити, які **ініціативи** хотілось би **запозичити для України.**

Наприкінці відбувається **голосування аудиторії** за країну, досвід якої зацікавив найбільше, а тренер підводить загальний підсумок заняття.

Дискусія

Жорстокість в сім'ї як наслідок посттравматичних розладів

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

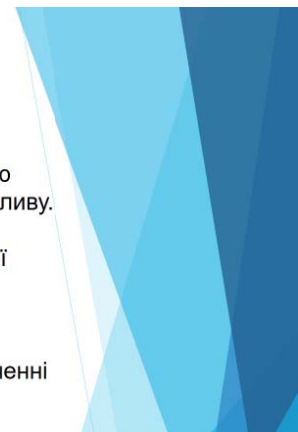
Співфінансується
Європейським Союзом

Психологічна травма та розвиток посттравматичного розладу

Стрес - особливий стан психіки організму в цілому який визначається широкою мобілізацією функціональних резервів для подолання будь-якого стресового впливу.

Травматичний стрес - це особлива форма загальної стресової реакції за якої відбувається перевантаження психологічних фізіологічних та адаптаційних можливостей людини.

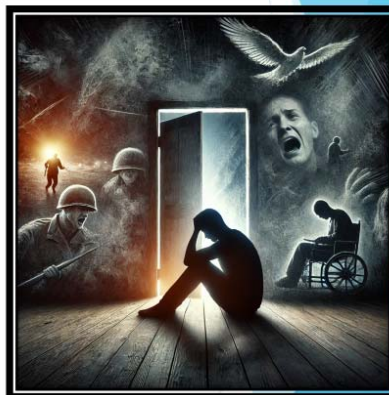
Психічна травма - життєва подія чи ситуація що зачіпає в суб'єктивному значенні аспекти життєдіяльності людини викликаючи глибокі емоційні переживання

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – це психологічний стан, який розвивається внаслідок пережиття або свідчення важкої травматичної події, що загрожує життю, фізичній чи психологічній безпеці людини.

Причини виникнення:

- Військові дії, бойові травми.
- Насильство (фізичне, сексуальне, емоційне).
- Природні катастрофи (землетруси, повені).
- Аварії (автомобільні, техногенні).
- Свідчення смерті або важких страждань інших людей.

Симптоми:

- **Флешбеки:** яскраві спогади травматичних подій, які здаються реальними.
- **Уникання:** бажання уникати місць, людей чи ситуацій, пов'язаних із травмою.
- **Гіперактивність:** підвищена тривожність, постійне очікування небезпеки, проблеми зі сном.
- **Емоційна оніміння:** втрата інтересу до життя, відчуття ізоляції, нездатність відчувати радість.

Тривалість:

ПТСР може тривати від кількох місяців до багатьох років. Без лікування стан часто погіршується.

Фізіологічні аспекти:

- Порушення роботи нервової системи (хронічний стрес).
- Зміни в мозку (гіперактивність мигдалеподібного тіла, порушення роботи гіпокампу).

Чому тема жорстокості у сім'ях, пов'язана з ПТСР, є актуальною?

1. Зростання кількості травмованих осіб:

- Сучасне суспільство стикається з численними травматичними подіями: війни, пандемії, природні катастрофи, насильство.

- Багато людей повертаються до сімей після травматичного досвіду, який може проявлятися в агресії чи емоційній відстороненості.
- 2. **Проблема замовчування:**
 - У багатьох культурах жорстокість у сім'ях вважається «особистою справою», а не психологічною чи суспільною проблемою.
 - Це призводить до недооцінки масштабів впливу ПТСР на родинні стосунки.
- 3. **Вплив на наступні покоління:**
 - Жорстокість у сім'ї, спричинена травматичними переживаннями, впливає на психологічний стан дітей, формуючи у них страхи, тривожність чи агресивність.
 - Без втручання ці патерни поведінки передаються наступним поколінням.
- 4. **Недостатність підтримки:**
 - Багато травмованих людей не отримують своєчасної психологічної допомоги.
 - Відсутність реабілітації посилює ризик конфліктів у сім'ях.
- 5. **Соціальні наслідки:**
 - Жорстокість у сім'ях підвищує ризик розлучень, психічних розладів, антисоціальної поведінки серед дітей.
 - Це створює значний тягар для соціальних інститутів, таких як освіта, медицина, правоохоронні органи.
- 6. **Необхідність освіти:**
 - Багато людей не розуміють, що агресія чи емоційна відстороненість можуть бути симптомами ПТСР.
 - Навчання суспільства і фахівців розпізнавати та вирішувати ці проблеми може зменшити рівень насильства у сім'ях.

Дискусія

Роль сім'ї у підтримці людини з ПТСР:

- Підтримка або провокування негативної поведінки.
- Ризик виникнення циклів насильства.

Лікування ПТСР

1. Психотерапія:

1. **Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ):** допомагає змінити мислення та поведінкові реакції.
2. **EMDR (десенсибілізація та репроцесінг рухами очей):** зменшує інтенсивність спогадів.
3. **Групова терапія:** підтримка від людей з подібним досвідом.

2. Медикаментозна терапія:

1. Антидепресанти (SSRIs).
2. Ліки для зменшення тривожності та покращення сну.

3. Соціальна підтримка:

1. Допомога сім'ї, друзів.
2. Участь у реабілітаційних програмах.

Завдання

Підтвердіть тезу: «ПТСР є причиною жорстокості в сім'ях».

Спростуйте тезу: «Жорстокість у сім'ях виникає не тільки через ПТСР».

Ситуаційне моделювання:

Студентам пропонується опис ситуації:

«У родині батько повернувся з війни, у нього діагностовано ПТСР. Він проявляє агресію до членів сім'ї, хоча сам страждає від флешбеків і тривоги. Мати намагається знайти підтримку, але не знає, як діяти». (Які рекомендації можна надати матері)

Круглий стіл

Дитинство **без насильства**: безпека в родині як складова Євробезпеки

Модуль 1 «Дитинство без насильства: правові, психологічні та соціальні механізми забезпечення»

Мета: актуалізація набутих знань, вмінь, навиків під час участі у Модулі 1, обмін ідеями, думками, міркування серед учасників різних груп.

Хід проведення:

В кожній із 3-х груп, які паралельно відвідували заняття в межах Модуля 1 визначаються **5 осіб** (або більше, якщо хочуть виступати парою), кожна з яких має підготуватись та виступити з доповіддю на круглому столі.

Теми доповіді учасники обирають самостійно, враховуючи тематику Модуля 1 та фокус уваги на стандартах і підходах ЄС.

Тематика доповідей завчасно **узгоджується з викладачами**, які можуть допомогти з пошуком актуальних джерел та структурою виступу.

Круглий стіл проводиться у **змішаному (онлайн та офлайн) форматі** за участі **представників всіх груп**.

Програма круглого столу формується та надсилається всім учасникам завчасно.

Модерацію круглого столу здійснює викладач.

Час на виступ – до 10 хв., обговорення – до 10 хв.

Виступ бажано супроводжувати **презентацією**.

Після кожного виступу відбувається обговорення, під час якого всі бажаючі можуть поставити питання доповідачу(-ці) та/або висловити свої коментарі щодо тематики виступу.

Тренінгове заняття

Кращі **практики ЄС** у формуванні ненасильницької моделі виховання дітей

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Життя без насильства – право кожної дитини

- ✓ Щодня проводьте з дитиною трохи часу
- ✓ Поцікавтеся, як справи у дитини, ставлячи запитання, починаючи з «коли», «що», «хто», «як» і «де»
- ✓ Робіть щось разом

Механізми допомоги у питаннях виховання

- ✓ 1177 Vårdguiden
 - ✓ Дитяча консультація (**BVC**)
 - ✓ Сімейні центри
 - ✓ Сімейна консультація
 - ✓ Відкритий дошкільний заклад
 - ✓ Батьківська група
 - ✓ Громадські організації
 - ✓ Соціальна служба
-
-
-
-

Соціальна служба

- Забезпечення безпечних умов для розвитку дитини
 - Надання батькам допомоги і підтримки для забезпечення дитині належного піклування
 - Захист дітей і батьків, які стали жертвами насильства або жорстокого поводження
-
-
-
-

Захищаємо дитинство – будуємо майбутнє

- ✓ Серйозно ставтесь до дитини та поважайте її бажання і потреби
- ✓ Зустрічайтесь зі своєю дитиною на рівні очей і спрямовуйте її до самостійних і відповідальних дій
- ✓ Поважайте особистий простір і приватне життя вашої дитини
- ✓ Інформуйте дитину про її права

Механізми допомоги у питаннях виховання

- ✓ Гаряча лінія для батьків
- ✓ Спеціальна програма «Рання допомога» (**Frühe Hilfen**)
- ✓ Консультації з питань родини й виховання
- ✓ Курси для батьків для біженців чи шукачів притулку
- ✓ Батьківські зустрічі або групи матерів/батьків і дітей
- ✓ Допомога дітям та підліткам
- ✓ Соціально-педагогічна допомога сім'ям

Відомство у справах молоді (Jugendamt)

- Підтримка батькам, опікунам чи іншим людям, які мають батьківські права, у вихованні дітей і догляді за ними
 - Консультації та допомога для батьків, дітей і підлітків
 - Створення навколишнього середовища з урахуванням потреб сім'ї
 - Захист дітей і підлітків, які потребують допомоги
 - Може бути опікуном дітей і підлітків, які залишилися без батьків, чи дітей і підлітків, батьки яких у даний час не в змозі про них піклуватися
-
-
-
-
-

Кожна дитина заслуговує на безпечне дитинство

- Заохочуйте свою дитину до самостійного мислення
- Встановлюйте дітям чіткі межі та правила
- Ваша дитина повинна мати можливість впливати на те, що її хвилює
- Чим старша дитина, тим більше треба зважати на її думку

Механізми допомоги у питаннях виховання

- ✓ Сімейна консультація
 - ✓ Сімейний центр
 - ✓ Асоціація захисту дітей Маннергейма (**MLL**)
 - ✓ Асоціація населення (**Väestöliitto**)
-
-
-
-

Служба захисту дітей (Lastensuojelu)

- Захист дитини
 - Сімейно-орієнтований захист
 - Профілактична робота
-
-
-
-

Практичне завдання: Як говорити з батьками про права дитини?

Алгоритм виконання: Використовуючи поради шведської, німецької та фінської моделей виховання, складіть план зустрічі з батьками, який має містити:

1. значення та переваги ненасильницького виховання;
2. три практичні приклади, як будувати позитивну взаємодію з дитиною;
3. можливі заперечення з боку батьків, та ваші відповіді на них.

Рольова гра: Консультант із сімейних питань

Алгоритм виконання: Розділіться з одногрупниками на підгрупи: консультант із сімейних питань (за прикладом Швеції, Німеччини або Фінляндії) та батьки.

Якщо ви обрали роль консультанта із сімейних питань, вам потрібно:

1. Вислухати батьків, які звернулися із типовою проблемою (наприклад, напруження у сімейних відносинах, труднощі з вихованням дітей).
2. Розіграти діалог між вами та батьками, запропонувавши рішення.

Якщо ви обрали роль батька або матері, вам потрібно:

1. Повідомити консультанта із сімейних питань про типову проблему (наприклад, напруження у сімейних відносинах, труднощі з вихованням дітей).
2. Розіграти діалог між вами та консультантом із сімейних питань, вислухавши запропоноване рішення.

Тренінгове заняття

Практика ЄСПЛ у справах щодо домашнього насильства відносно дітей

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Співфінансується
Європейським Союзом

Механізм захисту прав і свобод людини в Європі

**Європейський Суд прав
людини**

**Європейська конвенція з
прав людини**

(переважно ст. 3 (Заборона катувань)
та ст.8 (Право на повагу до
приватного і сімейного життя))

**Суд Справедливості
Європейського Союзу**

Право ЄС

**Європейський Комітет
соціальних прав**

**Європейська Соціальна
Хартія**

(ст.17)

Європейський Комітет соціальних прав

World Organisation Against Torture (OMCT) v. Portugal (2006)

OMCT стверджував, що у світлі рішення Верховного суду від 5 квітня 2006 року (06P 468) ситуація в Португалії не відповідає статті 17 Переглянутої хартії, оскільки національне законодавство прямо та ефективно не забороняє будь-які тілесні покарання дітей.

Верховний суд Португалії виніс рішення 5 квітня 2006 року, в якому зазначено, що:

Не є протиправними помірні покарання, які застосовує до неповнолітнього особа, яка має на це право, і мають виключно виховну та адекватну ситуації покарання.

колективні скарги OMCT
проти Греції (17/2003)
Італії (19/2003)
Ірландії (18/2003)
Португалії (20/2003)
Бельгії (21/2003)

Association for the Protection of All Children (APPROACH) Ltd. v. France (2013)

Організація-скаргник стверджувала, що Франція не дотримується своїх зобов'язань згідно зі статтею 17 (право дітей та молоді на соціальний, правовий та економічний захист) Європейської соціальної хартії через відсутність чіткої та ефективної заборони будь-яких тілесних покарань дітей у сім'ї, школах та інших місцях, а також через те, що Франція не вжила належної обачності, щоб усунути таке покарання на практиці. APPROACH стверджувала, що різні форми тілесних покарань є законними вдома, у певних формах альтернативного догляду та в школах.

Це є наслідком того, що французькі суди постановили, що в звичайному праві існує «право на виправлення».

Позиція Комітету:

«Щоб відповідати статті 17, внутрішнє законодавство держав має забороняти та карати всі форми насильства щодо дітей, які є діями чи поведінкою, які можуть вплинути на фізичну цілісність, гідність, розвиток або психологічне благополуччя дітей.

Відповідні положення мають бути достатньо чіткими, обов'язковими та точними, щоб заборонити судам відмовляти в їх застосуванні у випадках насильства над дітьми.

Крім того, держави повинні діяти з належною обачністю, щоб забезпечити усунення такого насильства на практиці»

Правові позиції ЄСПЛ

Стаття 1 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 покладає на держави **позитивні зобов'язання забезпечити захист осіб**, які перебувають під їхньою юрисдикцією, **від усіх форм жорстокого поводження**, заборонених статтею 3, **у тому числі** якщо таке поводження здійснюється **приватними особами**.

Діти та інші вразливі особи, зокрема, мають право на **державний захист у формі ефективного стримування** від таких серйозних порушень особистої недоторканності.

(А. проти Сполученого Королівства, § 22; Оріз проти Туреччини, № 33401/02, § 159; М. і М. проти Хорватії, № 10161/13, § 136; С.АS і СS проти Румунії, № 26692/05, §§ 68-70; Z та інші проти Сполученого Королівства, [GC], № 29392/95, § 73)

Позитивні зобов'язання складаються з:

- зобов'язання **запобігати жорстокому поводженню**, про яке органи влади **знали або повинні були знати**

- (процедурного) зобов'язання **проводити ефективно офіційне розслідування**, якщо особа висуває обґрунтовану претензію щодо жорстоке поводження

Правові позиції ЄСПЛ

Визначаючи найкращі інтереси дитини в конкретній справі, слід мати на увазі два міркування:

по-перше, в найкращих інтересах дитини **збереження її зв'язків із сім'єю**, за винятком випадків, коли сім'я виявилася особливо непридатною;

по-друге, в найкращих інтересах дитини забезпечити її **розвиток у безпечному та захищеному середовищі**, і за статтею 8 батьки не можуть мати права вимагати вжиття таких заходів, які завдадуть шкоди здоров'ю та розвитку дитини

(Neulinger and Shuruk v. Switzerland [GC], № 41615/07, § 136).

Органи влади користуються **широкою свободою розсуду** при оцінці необхідності **взяття дитини під опіку**.

У разі **ризик систематичних та регулярних тілесних покарань виправдано вилучення дітей з сім'ї**.

(Tapak and Others v. Germany, № 11308/16, №11344/16; Wetjen and Others v. Germany, № 68125/14, №72204/14).

Правові позиції ЄСПЛ

Незважаючи на те, що **жорстоке поводження** в порушення статті 3 **зазвичай включає фактичні тілесні ушкодження або інтенсивні фізичні чи психічні страждання**, за відсутності цих аспектів поводження все одно **може характеризуватися як таке, що принижує гідність**, і підпадає під заборону, викладену в статті 3, **якщо воно принижує особу, демонструє відсутність поваги до її людської гідності чи применшує її, або викликає почуття страху, муки або неповноцінності**, яка здатна зломити моральний і фізичний опір особи.

(Bouyid проти Бельгії [ВП], № 23380/09, § 87, ЄСПЛ 2015, з подальшими посиланнями).

Права на приватне або сімейне життя чи свободу релігійних переконань не можуть бути використані як аргументи для відмови від заборони всіх форм тілесних покарань.

(Philip Williamson and Others v. UK, №. 55211/0).

А. проти Об'єднаного Королівства

Констатоване порушення статті 3 Конвенції (заборона катування)

Загальні заходи

1) **Законодавчі реформи:** Сполучене Королівство вирішило виконати рішення шляхом внесення змін до відповідного законодавства всіх своїх суб'єктів.

a) **Англія та Уельс:** Розділ 58 Закону про дітей 2004 року *вилучив* і замінив захист «розумного покарання».

Цей спосіб захисту тепер обмежується випадками, коли інкримінована дія кваліфікується як «звичайний напад», у цьому випадку випадки, коли заподіяні тілесні ушкодження або ушкодження мають тимчасовий або легкий характер. Цей захист більше не може використовуватися у випадках, коли тілесне покарання є явним нападом на фізичну цілісність дитини, актом жорстокості чи більш серйозного насильства. Обставиною, яка обтяжує покарання, є вчинення дорослим посягання на дитину.

b) **Північна Ірландія:** Законодавчі положення, створені за зразком тих, що діють в Англії та Уельсі, були прийняті в Північній Ірландії відповідно до Наказу про реформу законодавства (Інші положення) (Північна Ірландія) 2006 року (*Реформа законодавства (Інші положення) (Північна Ірландія)*). Наказ набрав чинності у вересні 2006 року.

c) **Шотландія:** Закон про кримінальне правосуддя (*Шотландія*) 2003 р., розділ 51, передбачає за певних умов (які називаються «виправданим нападом») можливість посилатися на захист від звинувачення у простому нападі на дитину. Стаття 51§§1 і 2 перераховує фактори, які суд повинен взяти до уваги, щоб визначити, чи можна вважати покарання «виправданим нападом», а саме: *характер вчиненого діяння, мотиви цього діяння та обставини, за яких вчинок відбувся; тривалість і періодичність актів; наслідки (фізичні чи психологічні) для дитини; вік дитини; особистісні характеристики дитини (включаючи стать і стан здоров'я)* та будь-які інші фактори, які суд вважає доцільними з огляду на обставини справи.

2) **Заходи з підвищення обізнаності:** Сполучене Королівство також ухвалило важливі заходи з підвищення обізнаності. Сполучене Королівство також виділило додаткові ресурси на підтримку батьківства.

Вправа

Ознайомтесь з описом справи та дайте відповідь на питання:

- в чому полягала суть скарги?
- як ви вважаєте, чи є порушення прав дитини?
- якщо є порушення, то яких саме прав та з боку кого?
- на чому ґрунтувалось рішення ЄСПЛ?

1. Рішення у справі **ВВ and FB Проти Німеччини** (заяви № 18734/09 та 9424/11) від 14 березня 2013 року

2. Рішення у справі **DMD Проти Румунії** від 03 жовтня 2017 року

3. Рішення у справі **O.C.I та інші проти Румунії** від 21 травня 2019 року

4. Рішення у справі **Wetjen та інші проти Німеччини** від 22 березня 2018 року

5. Рішення у справі **Z та інші проти Об'єднаного Королівства** від 05 травня 2001 року

Тренінгове заняття

Нульова толерантність до насильства як обов'язкова компетентність фахівців, які взаємодіють з дітьми

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Що таке «нульова толерантність» до насильства щодо дітей?

Нульова толерантність (англ. zero tolerance) — політика, яка передбачає призначення максимально можливих за законом обмежень і санкцій навіть за незначні правопорушення або проступки з метою усунення небажаної поведінки.

Що таке «нульова толерантність» до насильства щодо дітей?

«Дослідження має ознаменувати поворотний момент — кінець дорослим виправданням насильства над дітьми, незалежно від того, чи воно приймається як «традиція», чи маскується під «дисципліну». У боротьбі з насильством над дітьми не може бути компромісу. Унікальність дітей — їхній потенціал і вразливість, їхня залежність від дорослих — вимагає, щоб вони мали більше, а не менше захисту від насильства» (тематична доповідь за 2008 рік «Діти та тілесні покарання: «Право не бути побитим також є правом дитини», Комісар Ради Європи з прав людини).

«Забезпечення базової гідності дитини означає, що не може бути жодних компромісів у засудженні насильства над дітьми, незалежно від того, приймається воно як «традиція» чи маскується під «дисципліну». Унікальність дітей — їхній потенціал і вразливість, їхня залежність від дорослих — вимагає, щоб вони мали більше, а не менше, захисту від насильства, у тому числі від домашніх тілесних покарань, останні незмінно є принизливими» (загальний коментар Комітету ООН з прав дитини № 13 (2011)).

ТОЛЕРАНТНІСТЬ
ДО НАСИЛЬСТВА У СУСПІЛЬСТВІ
ШКОДИТЬ
МАЙБУТНЬОМУ НАШИХ ДІТЕЙ

Що таке «нульова толерантність» до насильства щодо дітей?

« Будь-яке тілесне покарання дітей є порушенням їх фундаментального права на людську гідність і фізичну недоторканість. Той факт, що такі тілесні покарання все ще є законними в деяких державах-членах, порушує їхнє фундаментальне право на такий самий правовий захист, як і дорослі. Необхідно покласти край соціальному та правовому прийняттю тілесних покарань дітей» (Рекомендація 1666 (2004), яка закликає до загальноєвропейської заборони тілесних покарань дітей, Парламентська Асамблея Ради Європи).

«Захист сім'ї передбачає захист усієї її членів від будь-якої форми насильства, яке надто часто трапляється між ними». Пояснювальний меморандум описує тілесні покарання як «зло, від якого слід принаймні відмовитися як перший крок до повної заборони. Саме припущення, що тілесні покарання дітей є законними, відкриває шлях до будь-яких ексцесів і робить сліди та симптоми такого покарання прийнятними для третіх осіб» (Комітет міністрів Ради Європи).

Імператив позбавлення припущених дорослих прав бити дітей полягає в принципах прав людини. Тому не потрібно доводити, що альтернативні та позитивні засоби соціалізації дітей є більш ефективними.

Що таке «нульова толерантність» до насильства щодо дітей?

Комітет ООН з прав дитини, Загальний коментар про право дитини на свободу від усіх форм насильства (Загальний коментар № 13 (2011 р.).

«17. Без винятків. Комітет послідовно дотримується позиції, що **будь-які форми насильства над дітьми, якими б легкими вони не були, є неприйнятними.** «Усі форми фізичного чи психічного насильства» не залишають місця для будь-якого рівня легалізованого насильства над дітьми. Частота, серйозність шкоди та намір завдати шкоди не є обов'язковими умовами для визначення насильства.

24. **Тілесні покарання.** У коментарі загального порядку № 8 (параграф 11) Комітет визначив «тілесне» або «фізичне» покарання як **будь-яке покарання, під час якого використовується фізична сила та має на меті заподіяти певний ступінь болю чи дискомфорту, навіть легкого.** Більшість передбачає удари («шмагання», «шльопання», «шльопання») дітей рукою або предметом – батоном, палицею, ременем, черевиком, дерев'яною ложкою тощо. Але це також може включати, наприклад, удари ногами, трясти або кидати дітей, дряпати, щипати, кусати, тягнути за волосся або забивати вуха, бити палицею, змушувати дітей залишатися в незручному положенні, спалювати, ошпарювати або примусово ковтати. На думку Комітету, тілесні покарання завжди принижують гідність. Інші конкретні форми тілесних покарань перелічені в доповіді незалежного експерта для дослідження ООН щодо насильства щодо дітей (A/61/299, пункти 56, 60 і 62).

61. Стаття 3 (**найкраще забезпечення інтересів дитини**). Комітет підкреслює, що тлумачення найкращих інтересів дитини має відповідати всій Конвенції, включаючи зобов'язання захищати дітей від усіх форм насильства. Його **не можна використовувати для виправдання** практики, включаючи тілесні покарання та інші форми жорстокого або такого, що принижує гідність, покарання, які суперечать людській гідності та праву дитини на фізичну недоторканність. **Судження дорослого про найкращі інтереси дитини не може переважати над зобов'язанням поважати всі права дитини за Конвенцією.**

Які фахівці мають дотримуватись принципу нульової толерантності до насильства щодо дітей?

ЗУ «Про охорону дитинства» (ст.10)

Працівники закладів освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, молодіжних центрів, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, що є суб'єктами молодіжної роботи, які контактують з дітьми, **повинні бути ознайомлені з інформацією про захист дітей від усіх форм насильства**, у тому числі домашнього насильства, експлуатації, найгірших форм дитячої праці або інших проявів жорстокого поводження з дитиною.

Адміністрація підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та господарювання, до штатів яких входять особи, які в своїй роботі контактують з дітьми, зобов'язана проводити їх **періодичне інформування про захист дітей від усіх форм та видів насильства та експлуатації.**

Які фахівці мають дотримуватись принципу нульової толерантності до насильства щодо дітей?

3. Діяльність суб'єктів спрямована на запобігання та протидію насильству і ґрунтується на таких засадах:

належної уваги до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;

врахування **непропорційного впливу** насильства на ... дітей та дорослих...;

визнання суспільної небезпеки насильства та забезпечення **нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів**;

врахування **особливих потреб та інтересів** постраждалих осіб, зокрема ... дітей;

недопущення дискримінації за будь-якою ознакою під час реалізації заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі

...

Постанова КМУ № 658 від 22.08.2018

Які фахівці мають дотримуватись принципу нульової толерантності до насильства щодо дітей?

3. Діяльність суб'єктів спрямована на забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, провадиться з дотриманням таких принципів:

повага до честі, **гідності дитини** та неупереджене ставлення до неї;

забезпечення **пріоритетності прав, інтересів та безпеки дитини** під час здійснення заходів її соціального захисту;

недопущення дискримінації дитини

...

Постанова КМУ № 585 від 01.06.2020

Чи дотримуються фахівці політики нульової толерантності до насильства?
Які думки виникають у вас після перегляду відео?

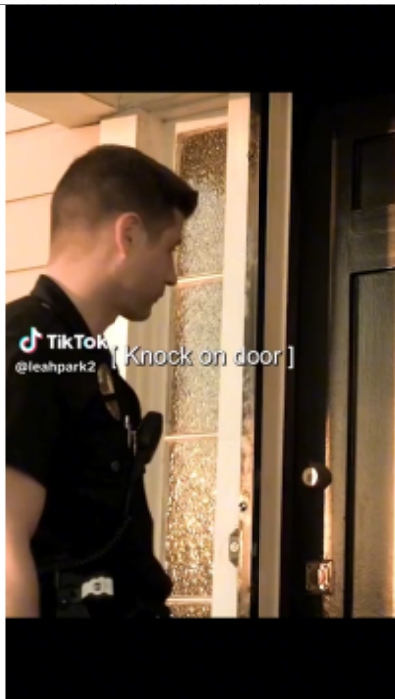

Чи дотримуються фахівці політики нульової толерантності до насильства?
Які думки виникають у вас після перегляду відео?

Чи дотримуються фахівці політики нульової толерантності до насильства?
Які думки виникають у вас після перегляду відео?

Чи дотримуються фахівці політики нульової толерантності до насильства?
Які думки виникають у вас після перегляду відео?
Якими можуть бути наслідки такого реагування?

Тренінгове заняття

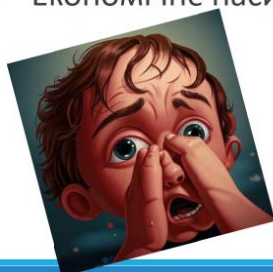
Ідентифікація насильства над дитиною: ГОЛОВНІ ОЗНАКИ

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Згідно з Законом України
«Про запобігання та протидію домашньому насильству»
виділяють такі види насильства проти дітей:

- Фізичне насильство
- Емоційне (психологічне) насильство
- Сексуальне насильство
- Економічне насильство

Фізичні ознаки насильства

- Незрозумілі травми: синці, порізи, опіки, переломи
 - Травми, що мають різні стадії загоєння
 - Часті пояснення, які не відповідають отриманим ушкодженням
 - Постійні скарги на біль або дискомфорт
 - Випадки медичних захворювань, що не лікуються (недогляд)
-
-

Поведінкові ознаки насильства

- Зміни у поведінці: агресивність, замкнутість
 - Страх перед конкретними людьми або місцями
 - Уникання фізичного контакту або страх бути торкнутим
 - Раптове падіння успішності в школі
 - Регресія до більш ранніх стадій розвитку (сосання пальців, енурез)
 - Самопошкодження або спроби суїциду
-
-

Емоційні ознаки насильства

- Тривожність, депресія, емоційна нестабільність
 - Постійна пригніченість або відчуття провини
 - Низька самооцінка, відсутність впевненості у собі
 - Переляк, нервовість у присутності дорослих
 - Надмірне бажання догодити або бути ідеальним
-
-

Соціальні ознаки насильства

- Ізоляція від однолітків, небажання брати участь у соціальних активностях
 - Уникання соціальних контактів або боязнь перебувати вдома
 - Відмова від спілкування з вчителями чи дорослими
 - Непояснені часті пропуски школи або занять
-
-
-

Ознаки сексуального насильства

- Страх або уникаючі реакції щодо певних людей
 - Поведінка сексуального характеру, що не відповідає віку
 - Травми або інфекції в інтимних зонах
 - Раптові зміни у гігієнічних звичках або одязі (перевага більш закритого одягу)
-
-
-

Наслідки насильства для дитини

- Психічні розлади: депресія, тривожність, ПТСР
 - Проблеми з довірою та соціальними взаємодіями
 - Затримка в розвитку, як емоційному, так і когнітивному
 - Схильність до агресії або аутоагресії
-
-
-

Що робити при виявленні ознак насильства?

- Спостерігати за дитиною і не ігнорувати тривожні сигнали
 - Поговорити з дитиною в довірливій атмосфері
 - Звернутися до відповідних органів (шкільний психолог, соціальні служби, поліція)
 - Залучати фахівців (психологів, медиків) для подальшої допомоги
-
-
-

Вправа: Проаналізувати ознаки насильства і розпізнавати їх у різних ситуації

Опис:

Андрій часто приходять до школи з синцями на руках і обличчі. Коли вчителька запитує його про це, він каже, що "впав з велосипеда". Проте однокласники помітили, що Андрій уникає будь-яких активних ігор і часто сидить осторонь. Він стає дратівливим і боїться відповідати на телефонні дзвінки, особливо після уроків.

Запитання до аналізу:

- Які ознаки насильства ви бачите в цій ситуації?
 - Якого типу насильство може мати місце?
 - Як ви думаєте, чому Андрій приховує правду?
-

Опис:

Оксана завжди була активною і веселою, але останнім часом вона стала мовчазною і почала уникати друзів. Вона часто плаче і каже, що нікому не потрібна. Вдома мати постійно критикує її за будь-які дрібниці, називає "ледачою" і "невдахою", а батько часто говорить, що її "ніхто ніколи не полюбить, якщо вона не стане розумнішою".

Запитання до аналізу:

- Які ознаки насильства можна розпізнати в цій ситуації?
 - Як постійна критика може впливати на емоційний стан Оксани?
 - Що може допомогти Оксані в цій ситуації?
-

Опис:

Марія останнім часом почала уникати спілкування з дорослими, особливо зі своїм дядьком, з яким раніше вони були дуже близькими. Вона виглядає дуже напруженою, коли дядько приходять в гості, і відмовляється залишатися з ним наодинці. Коли хтось запитує Марію, що сталося, вона лише каже: "Все нормально".

Запитання до аналізу:

- Які ознаки можуть свідчити про насильство в цій ситуації?
 - Чому Марія може приховувати правду?
 - Як можна допомогти їй розповісти про проблему?
-
-

Постанова КМУ №658 від 22.08.2018

39. Керівник закладу загальної середньої освіти забезпечує реалізацію у закладі освіти заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі шляхом:

- проведення з учасниками освітнього процесу виховної роботи із запобігання та протидії насильству;
 - здійснення з учасниками освітнього процесу інформаційно-просвітницьких заходів з питань запобігання та протидії насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей;
 - організації роботи практичного психолога та/або соціального педагога з постраждалими дітьми;
 - **визначення уповноваженого спеціаліста** з числа працівників закладу для проведення невідкладних заходів реагування у разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб.
- У разі виявлення фактів насильства уповноважена посадова особа закладу загальної середньої освіти **протягом доби** за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти **інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції та службу у справах дітей** (у разі коли постраждалою особою та/або кривдником є дитина), забезпечує **надання медичної допомоги** (у разі потреби) та **фіксує необхідну інформацію в журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (закладу освіти) за формою згідно з [додатком 3](#).**
-
-
-
-
-
-
-
-

Постанова КМУ №585 від 01.06.2020

26. Особливості допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, закладами освіти полягають у:

- ...
 - **невідкладному з'ясуванні у строк, що не перевищує однієї доби, причин відсутності дитини без завчасного попередження на заняттях/уроках відповідно до їх розкладу у закладі освіти, до якого вона зарахована для здобуття дошкільної, початкової, базової середньої або профільної середньої освіти;**
 - **інформуванні, зокрема за допомогою телефонного зв'язку, про дитину, яка не з'явилася на заняттях/уроках відповідно до їх розкладу у закладі освіти, до якого вона зарахована для здобуття дошкільної, початкової, базової середньої або профільної середньої освіти, представника служби у справах дітей за місцем її проживання (перебування) та органів Національної поліції у разі неможливості з'ясувати причини відсутності такої дитини на заняттях/уроках протягом трьох робочих днів;**
 - **організації інформаційно-просвітницьких заходів** для учасників освітнього процесу з питань запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми, залишення дитини в небезпеці;
 - **організації соціально-психологічного супроводу дітей**, які постраждали від жорстокого поводження, та їх законних представників, якщо вони не є кривдниками дітей.
-
-
-
-
-
-
-
-

РОЛЬ ОСВІТЯН

ЗАПОБІГАННЯ
(виховні та
інформаційно-
просвітницькі
заходи)

ВИЯВЛЕННЯ

**ДОКУМЕНТУВАННЯ
ТА ПЕРЕДАЧА
ІНФОРМАЦІЇ СЛУЖБИ
У СПРАВАХ ДІТЕЙ ТА
ПОЛІЦІЇ**

(протягом 1 доби)

**НАДАННЯ
ДОПОМОГИ
ДИТИНІ**
(психолог,
соціальний
педагог, медик)

**У РАЗІ ЗВЕРНЕННЯ ДО УПОВНОВАЖЕНОГО ПІДРОЗДІЛУ ОРГАНУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОСОБИ, ЯКА ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ПОСТРАЖДАЛА ВІД
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ПОСАДОВА ОСОБА ТАКОГО ОРГАНУ:**

- **приймає заяву** від постраждалої особи та **реєструє** її в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;
- для організації надання медичної допомоги постраждалій особі (у разі потреби) залежно від її стану викликає бригаду екстреної (швидкої) **медичної допомоги** або інформує відповідний заклад охорони здоров'я;
- для невідкладного надання **психологічної допомоги** інформує (у тому числі шляхом виклику психолога):
 - ✓ відповідний центр соціальних служб,
 - ✓ центр соціально-психологічної допомоги,
 - ✓ притулок для постраждалих осіб або
 - ✓ мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги постраждалим особам
- ❖ у разі потреби направляє її до притулку для постраждалих осіб або іншого закладу, що надає послугу притулку (*форма направлення – Наказ Міністрполітики №1037, повноваження направляти – Постанова КМУ №655*);

У РАЗІ ЗВЕРНЕННЯ ДО УПОВНОВАЖЕНОГО ПІДРОЗДІЛУ ОРГАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОСОБИ, ЯКА ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ПОСАДОВА ОСОБА ТАКОГО ОРГАНУ:

- у випадку, якщо постраждалою від насильства або кривдником є **дитина** або постраждала особа звернулася разом із дитиною **не пізніше однієї доби**, інформує відповідну **службу у справах дітей** за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти;
- **інформує постраждалу особу** та/або її законного представника (у разі коли такий представник не є кривдником) **про її права та соціальні послуги**, якими вона може скористатися, **можливість відшкодування** кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника **термінового заборонного припису**, можливі **процесуальні рішення**, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, у тому числі **пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням**;
- у разі наявності обгрунтованої підозри вчинення насильства та після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки з урахуванням результатів оцінки ризиків **не пізніше однієї доби** за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти **інформує уповноважених осіб органів місцевої влади**;

Модель Barnahus – це дружній до дітей та мультидисциплінарний підхід до вирішення випадків жорстокого поводження з дітьми. Він забезпечує безпечне та скоординоване середовище для постраждалих дітей відповідно до європейських стандартів правосуддя, дружнього до дитини. Модель поєднує медичні, юридичні, соціальні та допоміжні послуги під одним дахом, щоб мінімізувати травми та покращити результати для дитини.

Робота в групах.

Завдання: ознайомтесь із ситуацією та зазначте алгоритм дій поліцейських та/або освітян.

Ситуація 1. 14-річна Вероніка звернулася до поліції / класної керівниці з повідомленням, що батько її періодично б'є, нецензурно лає, називає «шльондрою», не пускає в дім та на двір, так що їй доводиться перелізати через паркан та ночувати на вулиці. Батько Вероніки зі свого боку розповів, що дочка, незважаючи на його заборону, постійно ходить на дискотеки до сусідніх сіл, пропускає шкільні заняття, вживає алкогольні напої, повертається додому запізно. Він неодноразово попереджав її, що не впустить її в дім, адже родина має рано вставати до роботи. Він підтвердив факти того, що кілька разів вдарив її (надавав ляпасів) та зачинив хвіртку і вхід до домівки.

Ситуація 2. 8-річний Льоня звернувся до поліції / класної керівниці. З його слів батьки щодня сваряться. Коли вони починають підвищувати голос один на одного, він починає плакати та просить їх припинити. В процесі сварки він намагається поговорити з батьками, але вони його нечують.

Ситуація 3. Дімі 9 років. У нього є ще 2 молодші брата (8 і 6 років). Після батьківських зборів мати вийшла розлючена та дала запотиличника Дімі, який очікував її в коридорі, штовхнула у спину та сказала «Я з тобою вдома розберусь, пішли бігом». Зі слів Діми, під час виховання мати хапає синів за вуха і піднімає догори, тримає, а потім ставить на підлогу, а також бере ганчірку для миття підлоги, миє унітаз, а потім затикає синам по черзі рот.

Ситуація 4. 3-х річного Артема із закладу дошкільної освіти забирала 14-річна сестра. Вихователька почула, як вона говорила Артему, який вередував і не хотів збиратись додому, що вона все розповість батькам і вони «дадуть йому ременя», після чого йому знов доведеться стояти в кутку весь вечір.

Ситуація 5. 10-річна Марія повідомила в поліцію / розповіла вчительці, що мама її декілька разів вдарила рукою, зачинила в кімнаті та не дозволяла виходити, поки вона не зробить домашнє завдання. Коли дівчинка хотіла вийти в туалет, мати не дозволила їй виходити, так як вона ще не закінчила завдання. Зі слів матері, Марія з'їхала в навчання, грубить їй, тому вона просто виконує свої батьківські обов'язки.

Ситуація 6. Андрій, мисливець, повернувшись в черговий раз з полювання в стані алкогольного сп'яніння на ґрунті ревності лаявся на дружину нецензурною лайкою, штовхав у присутності неповнолітніх дітей, погрожував вигнати з дому. Крім того, на очах у дітей він жбурнув kota ногою, чим довів дітей до сліз. Діти побігли до сусідки, яка є їх вчителькою в школі.

Рольова гра

Острів: **типові помилки** фахівців під час реагування на випадки насильства щодо дітей під час виховання

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Співфінансується
Європейським Союзом

ВПРАВА «СТРУНА»

ДИТИНА: Мої батьки вдарили мене. Можете допомогти мені?

РОДИЧКА / СУСІДКА

Якщо діти неслухняні, не чують батьків з першого, другого, третього разу, то що залишається робити батькам. Будь слухняною дитиною, поведься чемно і не будеш отримувати «на горіхи».

ПОДРУГА

Та всіх батьки іноді лупцюють. Знаєш, як одного разу мені досталось, коли я не прийшла вчасно додому.

КЛАСНИЙ КЕРІВНИК / АДМІНІСТРАЦІЯ ШКОЛИ

Навряд чи все так серйозно. В тебе гарні батьки. Ти маєш подумати, чому так сталося, що ти вчинив/ла не так. Напевно у батьків була вагома причина для цього. Якщо це повториться, приходь до мене разом з батьками і ми поговоримо про це.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ

Це було лише декілька разів? Я переконаний, що це просто непорозуміння. Ти не виглядаєш таким/ою, над ким знущуються. Ти розумієш, що через твої неправдиві виклики твої батьки можуть мати проблеми із законом.

МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК / ПСИХОЛОГ / ІНШІ

Чим тебе вдарили? Покажи, які сліди є того, про що ти говориш. Я не бачу жодних тілесних ушкоджень.

БАТЬКИ

Ти ще смієш скаржитись на нас? Ми годуємо тебе, вдягаємо. Ми ж тобі хочемо тільки добра.

ВПРАВА «ТИПОВІ ПОМИЛКИ»

Завдання: обговоріть в групі ситуацію та дайте відповіді на питання:

- які помилки були допущені фахівцями?
- які наслідки можуть тягнути для дитини такі помилки?
- як можна запобігти такій ситуації?

Час на роботу в групах – 10 хв.

СИТУАЦІЯ 1

«Дитина як заручник»

Трапляється так, що у процесі роботи з сім'єю найкраще контакт налагоджується з дитиною. Фахівцям важливо цінувати ці довірливі стосунки.

Уявіть ситуацію. Одна мати, яка перебуває на профілактичному обліку / дитина якої перебуває на внутрішкільному обліку, повинна була прийти до поліцейського / школи для бесіди. Однак, перебуваючи в той день у стані алкогольного сп'яніння, вона нікуди не пішла. Під великим секретом поліцейському / адміністрації школи вдалося з'ясувати у дитини, що мама в той день була у нетверезому стані. Коли зустріч усе ж таки відбулася, мати почала пояснювати відсутність у зазначений термін своєю хворобою, посилаючись на високу температуру та головний біль. Поліцейський / заступник директора з виховної роботи перервав її розповідь словами: «Що ж це Ви обманюєте? Ваша дитина розповіла, як ви хворіли...». Після цього випадку дитина була жорстоко побита матір'ю.

СИТУАЦІЯ 2

«Розмиті кордони»

При відвідуванні сім'ї фахівці зазвичай готові до того, що вона може зустріти їх насторожено. Але іноді може бути інакше.

Уявіть ситуацію, коли, піддавшись «солодким» умовлянням одного з членів сім'ї, фахівець залишається на чашечку кави, а йдучи додому, прихоплює з собою коробку цукерок, подаровану «від душі» господарями.

СИТУАЦІЯ 3

«Добра сусідка»

На практиці буває так: якщо фахівець, вкотре приходячи з візитом, нікого не застає в квартирі, він може звернутися до сусідів. Якась всезнаюча сусідка детально розповість, що це за сім'я, які добрі у них відносини, як часто їхні діти п'ють у неї чай, а потім ненароком поцікавиться, що ж все таки трапалося в цій сім'ї, адже вона так переживає... «Ні, – заспокоює її фахівець, – все добре, але от тільки мама у цій родині, здається, нехтує потребами своїх дітей, вони, ходять брудні, постійно голодні, виглядають занедбаніми. Чи нічого ви подібного не помічали, не чули?» І ось «добра» сусідка в колі стареньких бабусь розповідає, прикрашаючи історію різноманітними фактами. Як з'ясувалося потім, батько поїхав на заробітки, мати потрапила у лікарню, а двоє хлопчиків, нікому нічого не кажучи, щоб не потрапити в притулок, намагалися і навчатися, і маму свою відвідувати в лікарні, готували їй їжу, та дійсно були дуже втомленими, закинули навчання. Потім ситуація нормалізувалася, але сусідські чутки залишилися, а тому виникли нові проблеми...

—

СИТУАЦІЯ 4

«У вас проблема»

Бувають випадки, коли при спілкуванні з сім'єю у складних життєвих обставинах фахівці одразу заявляють, що їхній візит викликаний проблемами в цій сім'ї: «Ми знаємо, що у вас тут є багато проблем...».

—

СИТУАЦІЯ 5

«Це неправильно...або Сама винна...»

Уявіть собі, що під час спілкування з постраждалою дитиною фахівець зазначає, що вона неправильно себе поводи́ла, чим і спровокувала прояв агресії батьків, або зазначає в присутності батьків: «Цікаво дізнатися, як ти хочеш розв'язати проблему з батьками, якщо постійно обманюєш їх, вигороджуючи себе?».

СИТУАЦІЯ 6

«Форсування подій»

Буває, що фахівці звикають жити в «божевільному» темпі: у них багато роботи, усюди потрібно встигнути. Сумно, коли такому фахівцеві трапляється сім'я, що живе у своєму дуже повільному, розміреному темпі, або ж члени сім'ї не здатні швидко сприймати інформацію, осмислювати її та робити висновки, а фахівець не може пристосуватися до темпу сім'ї і продовжує працювати «швидко».

Це можна помітити по тому, що члени сім'ї по декілька разів перепитують або просто говорять: «Дякую» і йдуть із нерозумінням на обличчі, аби більше не звертатися за допомогою.

СИТУАЦІЯ 7

«Глухий» спеціаліст

Звикнувши до аналогічних розповідей з одноманітними проблемами, деякі представники суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству не перевантажують себе тим, щоб вислухати постраждалих осіб від початку до кінця, і починають самі описувати їхню ситуацію та її подальший розвиток подій у сім'ї, посиляючись на схожість їх ситуації до багатьох інших, з якими вони стикались у своїй практиці.

СИТУАЦІЯ 9

«Нічого страшного не відбулось...Краще помирисься»

Уявіть ситуацію, що фахівець говорить постраждалій дитині: «Нічого ж страшного не відбулось. Руки на тебе ніхто не підіймав. Тому краще помирисься з батьками та не пишіть заяву, тому що буде тільки гірше».

СИТУАЦІЯ 10

«Без дорослих не можу...»

Уявіть ситуацію, що до фахівця звернулася дитина, щоб заявити про насильство з боку батьків відносно себе. На таке звернення дитини фахівець відповідає: «Ти неповнолітній, тому без дорослих не буду з тобою спілкуватись. Приходь з батьками, тоді прийму заяву».

СИТУАЦІЯ 11

«Ти як матір відповідальна за те, що твої діти живуть в насильстві»

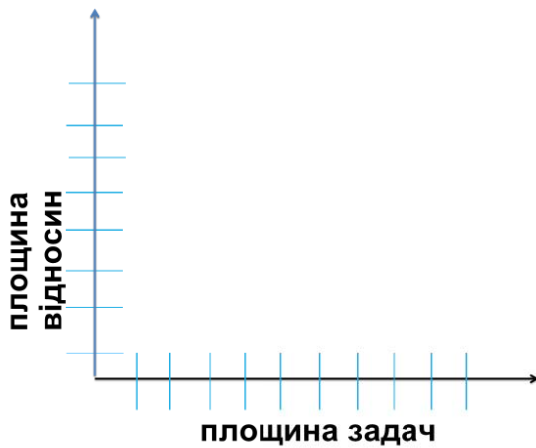
М. 36 років, в неї двоє дітей. Чоловік М. постійно контролює її, встановив додаток відстеження локації на її телефоні. Впродовж всього часу шлюбу не дозволяє дружині працювати, тому що ревнує. А тому М. не має особистих коштів і давно вже втратила свої професійні навички. Також чоловік М. зловживає алкоголем. В стані алкогольного сп'яніння він часто вибухає агресією, кричить і застосовує фізичну силу до М. та їхніх дітей. Нещодавно чоловік повернувся пізно додому в стані алкогольного сп'яніння і зґвалтував М. Для жінки це стало останньою краплею. Вона позичила гроші у сусідки і звернулася за консультацією до фахівця. Фахівець спочатку виявив співчуття до М. і сказав, що розуміє її. Почав переконувати М. першим ділом написати заяву в поліцію на чоловіка, без чого їй буде неможливо отримати допомогу. Також фахівець сказав М., що вона зобов'язана звернутись до психолога. Коли М. відповіла, що вона має подумати та проаналізувати все, фахівець звернув увагу на те, що вона перш за все мати, а значить відповідальна за те, що її діти живуть в насильстві.

ОРІЄНТАЦІЯ НА ПОТРЕБИ ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ

**ЯК ВИ НАДАЄТЕ ПОСЛУГИ ТАК САМО
ВАЖЛИВО, ЯК І ТЕ, ЯКІ ПОСЛУГИ ВИ
НАДАЄТЕ**

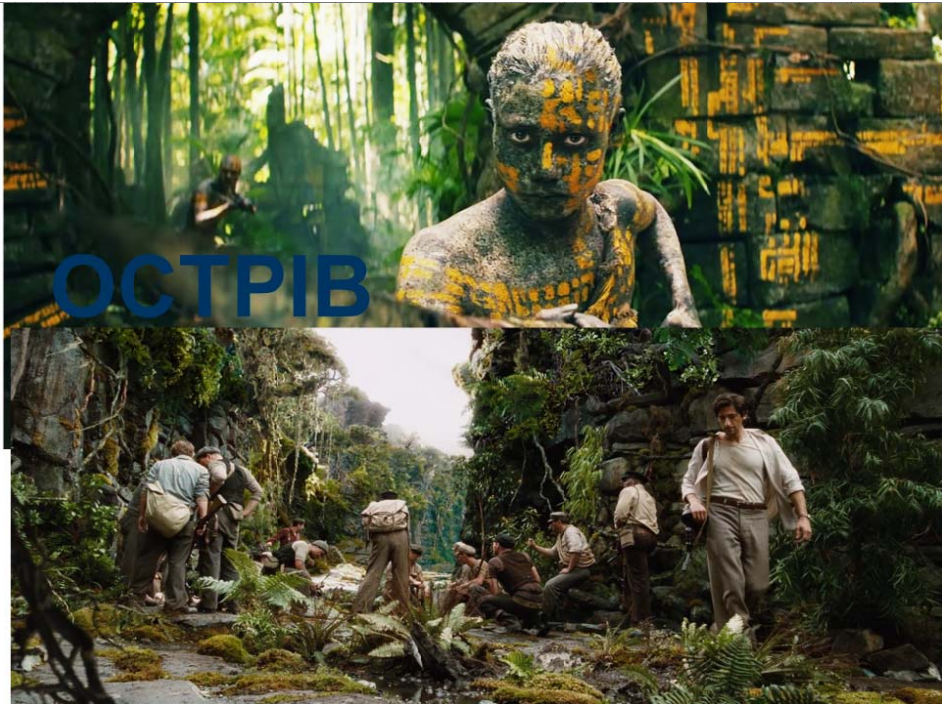
ПЛОЩИНА ЗАДАЧ ТА ВІДНОСИН

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ

1. Простір, фізичні бар'єри.
2. Культурні бар'єри.
3. Мовні бар'єри.
4. Часові бар'єри.
5. Організаційні бар'єри.
6. Особистісні бар'єри.

Рольова гра «Острів»

Група об'єднується у 2 команди «Рятівники» та «Аборигени» та далі слухає інструкцію тренера/ки

Форум-театр

Роль фахівців у допомозі батькам під час виховання дитини

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Співфінансується
Європейським Союзом

Мозковий штурм

Як Вам здається, з якими труднощами зустрічаються батьки у вихованні дітей?

Основні труднощі у вихованні дітей

- o Встановлення дисципліни та правил
 - o Проблеми у спілкуванні з дітьми (особливо підлітками)
 - o Різні підходи до виховання між батьками
 - o Адаптація до індивідуальних особливостей дитини
 - o Вплив технологій і соціальних мереж
 - o Емоційне вигорання батьків
 - Результат: ці труднощі можуть призводити до конфліктів та стресу в сім'ї
-
-
-

Роль фахівців у подоланні труднощів

- **Дитячий та сімейний психолог:** допомагає налагодити дисципліну, побудувати довірливі відносини, підтримує при емоційному вигоранні
 - **Сімейний психолог:** працює з сімейними конфліктами, різними підходами до виховання між батьками
 - **Соціальний працівник:** надає інформацію про соціальні послуги, допомагає з фінансовими та соціальними труднощами
 - **Педагоги та вихователі:** надає допомогу, щодо навчання та виховання дітей.
 - **Ювінальна поліція:** надає допомогу при порушенні прав дитини, або противоправна поведінка дитини
-
-
-
-
-
-

Методи та інструменти роботи з батьками

- **Психоосвіта:** тренінги для батьків, семінари з виховних підходів
 - **Рольові ігри:** допомагають батькам практикувати спілкування з дітьми в різних ситуаціях
 - **Позитивна дисципліна:** встановлення правил без надмірного контролю та покарань
 - **Консультації:** індивідуальні консультації, надання психологічної підтримки
-
-
-
-
-
-

Форум-театр — інтерактивний метод, що дозволяє учасникам досліджувати складні ситуації через гру ролей і спільне обговорення. Ця форма роботи ідеально підходить для обговорення проблем виховання і ролі фахівців у допомозі батькам.

Мета:

1. Показати типові проблеми, з якими стикаються батьки у вихованні дітей.
2. Продемонструвати, як фахівці (психологи, педагоги, соціальні працівники) можуть надавати підтримку.
3. Відпрацювати навички ефективного реагування на конфліктні або критичні ситуації.

Ведучий пояснює концепцію форум-театру:

Це не традиційний театр, а можливість кожного впливати на розвиток подій.

Глядачі мають право «втрутитися» у дію, запропонувати рішення або змінити поведінку персонажа.

Основна частина: Сценарії

• Учасники розігрують декілька коротких сцен, що демонструють проблеми виховання.

Сценарій 1: «Дитина не слухається»

• **Ситуація:** Мама скаржиться, що її дитина постійно ігнорує її прохання, і вона відчувається безсилою.

• **Фахівець:** Психолог, який допомагає мамі зрозуміти, як краще спілкуватися з дитиною.

Сценарій 2: «Конфлікт між батьками щодо виховання»

• **Ситуація:** Батьки сперечаються, як карати дитину за провину.

• **Фахівець:** Соціальний працівник, який пояснює важливість спільної стратегії виховання.

Сценарій 3: «Дитина агресивна»

• **Ситуація:** Вчителька повідомляє, що дитина б'є однокласників, а батьки не знають, що робити.

• **Фахівець:** Педагог, який пропонує конкретні методики роботи з агресією.

Процес:

1. Сцену розігрують студенти.
2. Після кожної сцени ведучий ставить запитання глядачам:
 - Що ви побачили?
 - Які почуття викликала ситуація?
 - Що можна було б зробити інакше?
3. Глядачі можуть втручатися, пропонуючи нові ідеї, граючи роль батька/фахівця.

Рольова гра

Медіація як інструмент порозуміння між батьками та дітьми

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Співфінансується
Європейським Союзом

ПРОЦЕДУРА МЕДІАЦІЇ

Медіація – це добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася. Особливою рисою медіації є те, що сторони спільно беруть на себе відповідальність за прийняття рішення та його виконання

основні принципи медіації:

- **Добровільність** – кожна з сторін добровільно приймає рішення щодо участі у переговорах і усвідомлює, що рішення може бути досягнуте тільки шляхом співробітництва; можливість добровільного припинення процесу на будь-якому етапі.
- **Розподіл відповідальності** – сторони несуть відповідальність за прийняття рішення та його виконання, медіатор – за дотримання правил та принципів процедури.
- **Нейтральність, безпристрасність** – під час процесу медіатор не займає позицію однієї з сторін, не оцінює їх, а в рівній мірі допомагає обом. Медіатор є нейтральним по відношенню до конфлікту (не «втягується» у суперечку) і, в той же час, щиро прагне допомогти сторонам знайти найкраще для обох рішення.
- **Конфіденційність** – усе, що відбувається на медіації не розголошується ні медіатором, ні сторонами. За винятком ситуацій, коли сторони планують завдати шкоди собі чи комусь.

Вирішуючи конфлікт за допомогою медіації, сторони повинні налаштуватися на співробітництво, і це є головною задачею медіатора – спеціально підготовленого посередника у вирішенні конфліктів, який однаково підтримує обидві сторони та допомагає їм знайти взаємоприйнятне рішення.

Медіатор:

- уважно слухає і не перебиває;
- дуже чітко висловлює свою думку;
- задає питання, що сприяють розумінню ситуації;
- ставиться до кожного учасника ситуації з повагою;
- дотримується нейтралітету і не приймає нічийої сторони;
- не надає ніяких порад і не висловлює свою точку зору;
- не шукає, хто правий, а хто винуватий;
- допомагає учасникам процедури примирення знайти справедливе вирішення проблеми, що спричинила конфлікт чи суперечку.

Опис процедури медіації та її принципів

Опис процедури повинен починатися з визначення мети зустрічі, а саме: *допомогти учасникам віднайти взаємоприйнятне розв'язання їхньої суперечки чи проблеми.*

Крім цього, необхідно представити послідовність зустрічі, що допоможе учасникам зорієнтуватися у процесі і дозволить зняти зайву напругу, пов'язану із нерозумінням процедури медіації. Таким чином, учасникам необхідно сказати, що:

- кожен з учасників матиме можливість описати своє бачення конфліктної ситуації;
 - кожен зможе висловитися стосовно того, як можна розв'язати конфліктну ситуацію;
 - усі варіанти рішення будуть детально обговорені й учасники оберуть тільки той варіант розв'язання конфлікту, який влаштуватиме їх обох;
 - за результатами зустрічі буде підписано угоду про домовленість учасників.
-
-

Правила медіації

Успіх медіації багато в чому залежить від стилю спілкування, який обирають учасники конфлікту. Тому доречно звернути увагу сторін на той факт, що взаємні образи і погрози не дозволять спілкуватися продуктивно. Натомість дотримання правил поваги один до одного та співпраця є запорукою розв'язання конфлікту з урахуванням інтересів учасників. Тому у вступному слові варто запропонувати сторонам деякі правила спілкування, які дозволять провести переговори конструктивно, наприклад:

- Коли один говорить, інші його слухають.
- Кожна зі сторін поводить себе ввічливо.
- Учасники не перебивають один одного.
- Учасники не ображають один одного.

Для зручності, правила можна записати на дошку та звертатися до них у разі потреби.

НАВИЧКИ АКТИВНОГО СЛУХАННЯ

Активне слухання - процес усвідомлення слухачем фактів та почуттів співрозмовника.

Людина, яка вміє уважно слухати, завжди

- слухає і не перебиває;
 - висловлює своє ставлення за допомогою міміки;
 - дивиться на співрозмовника;
 - задає питання, щоб краще зрозуміти ситуацію.
-
-
-

Відкриті та закриті запитання

Запитання застосовуються з метою з'ясування додаткової інформації від співрозмовника. Усі питання поділяються на дві категорії: відкриті та закриті.

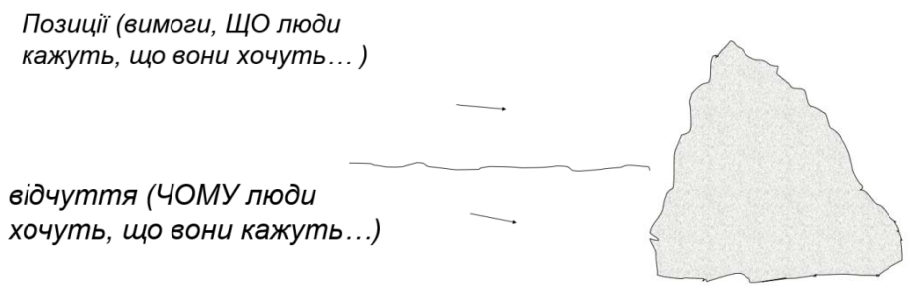
Закриті запитання передбачають коротку відповідь співрозмовника (частіше за все: «так» або «ні»). Крім того такі запитання часто містять у собі прихований осуд, наприклад: «Це ти розбив цю прекрасну вазу?».

Крім закритих існують більш нейтральні, відкриті запитання. Відкрите запитання дозволяє співрозмовникові висловити всі свої думки та почуття. Відкриті запитання допомагають з'ясувати більшу кількість інформації, розширити можливості співрозмовника для відповіді, наприклад: «Що трапилося з вазою?».

Фрази, які допомагають ставити відкриті питання:

- «Розкажи мені більше про...»
- «Що ти маєш на увазі, коли кажеш...»
- «Поправ мене, якщо я помиляюсь...»
- «Поясни, будь ласка... Таким чином, все сталося так...»
- «Як би ти хотів, щоб все було? Що потрібно, щоб все знову владнати?»

Схема «Айзберг»

Вправа «Визначення позицій та інтересів, принцип «Виграш – виграш»

Проаналізуйте конфліктну ситуацію, визначити позиції, інтереси сторін та опишіть рішення ситуації за принципом «Виграш – виграш»

Ситуація

Подруга Олі запрошує своїх друзів до себе, щоб подивитися фільм у ніч, коли святкується Хеловін. Фільм починається опівночі. Оля дуже хоче бути разом з друзями, але її батьки не хочуть, щоб вона так пізно виходила з дому. Вони бояться, що з нею щось трапиться.

	Позиція	Інтерес/Потреба
Оля		
Батьки Олі		

Вправа «Цікава історія»

Учасники розбиваються на пари. Один із них розповідає цікаву історію, що з ним трапилася. Першу половину розповіді другий учасник слухає уважно, другу – не проявляючи інтересу до сюжету (про це заздалегідь просить тренер). Після звершення вправи учасникам пропонується мозковий штурм з метою виділення навичок, які корисні для уважного слухання і тих, що заважають зрозуміти всі деталі розповіді. Тренер записує на фліп-чарті зазначені учасниками навички активного слухання і додає ті навички, яких не було названо, та допомагає розтлумачити значення кожної.

Вправа «Я-твердження»

Формула «Я-твердження»:

Я відчуваюся ...(почуття, переживання), коли ти ...(опис поведінки іншого), тому що... (вплив поведінки), ось чому я хочу/бажаю/хотіла б... (бажані зміни в поведінці іншого).

Переформулюйте фрази на Я-твердження

1. Ти завжди мене перебиваєш і не даєш висловитися!
 2. Ти ніколи не слухаєш, що я кажу!
 3. Ти знову прийняв(-ла) рішення без моєї згоди!
 4. Ти постійно витрачаєш гроші на непотрібні речі!
 5. Ти не звертаєш уваги на мої почуття!
-
-
-
-
-
-
-
-

TED talks

Суперечність норма **права, моралі та релігії** з питань виховання дітей: що переможе?

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Співфінансується
Європейським Союзом

Притчі Соломонови (Старий Завіт)

13:24 Хто шкодує різки своєї, той ненавидить сина; а хто любить, той з дитинства карає його;

19:18 Карай сина свого, доки є надія, і не обурюйся його криком;

22:15 Глупство прив'язалося до серця юнака; але виправна різка відкине гнів його від нього;

23:13-14 Не залишай юнака без покарання; якщо покараєш його різкою, він не помре. Ти покараєш його різкою, і врятуєш душу його від Шеолу;

29:15 Різка і викриття дають мудрість; але підліток, залишений без уваги, вчиняє сором матері

 Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»

1991 р.

Батьки або особи, які їх замінюють, за взаємною згодою мають право виховувати своїх дітей відповідно до своїх власних переконань та ставлення до релігії

Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?

	По масиву опитаних загалом	Захід	Центр	Південь	Схід
Віруючим	74,1	84,3	75,9	61,2	63,2
Тим, хто вагається між вірою і невір'ям	12,2	5,5	12,8	17,2	17,2
Невіруючим	4,8	2,0	5,2	5,3	7,6
Переконаним атеїстом	2,1	2,0	2,1	3,8	1,2
Мені все це байдуже	4,5	3,9	2,8	6,7	8,1
Важко відповісти	2,2	2,2	1,2	5,7	2,7

Розподіл областей за регіонами:

***Захід:** Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області;*

***Центр:** Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області;*

***Південь:** Миколаївська, Одеська області;*

***Схід:** Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області.*

** дані у таблиці наведені у відсотках. За результатами соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні з 4 по 11 листопада 2022р.*

Батьки мають право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства

Кейс-завдання: Конфлікт норм у вихованні дітей

Уявіть ситуацію:

Ви є працівником служби у справах дітей. До вас надійшла скарга на сім'ю, в якій батьки практикують фізичні покарання, мотивуючи це своїми релігійними переконаннями. Скарга надійшла від сусідів, які вважають це насильством.

Завдання:

1. Проаналізуйте ситуацію з точки зору норм права, моралі та релігії.
 2. Які аргументи та/або механізми можна використати, щоб переконати батьків перейти на ненасильницькі методи виховання?
 3. Поміркуйте, чи можна знайти компроміс між правом, мораллю та релігією?
-
-
-

Кейс-завдання: «Етична дилема»

Уявіть ситуацію:

Ви відомий експерт з виховання, і вас запрошують до школи, де виникла проблема: частина батьків протестують проти уроків, які навчають дітей толерантності та рівності, мотивуючи це своїми релігійними переконаннями. Вчителі та адміністрація школи ж вважають, що діти мають знати про сучасні етичні принципи.

Завдання:

1. Як розв'язати цю ситуацію, щоб не порушити права жодної зі сторін?
 2. Чи має школа право впливати на моральні переконання дітей?
 3. Яке рішення було б найкращим із правової та моральної точок зору?
-
-
-

Дискусія

Чи має **громадськість** втручатись в процес виховання дітей в сім'ї: досвід України та країн ЄС

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Співфінансується
Європейським Союзом

Вплив соціальної спільноти на практики виховання:

позитивний (приклади позитивного виховання спонукають батьків до покращення свої виховних практик)

негативний (оточення сприяє утвердженню батьків у правильності насильницьких методів виховання)

Законодавчі та громадські ініціативи в країнах ЄС

У 2022 році президент Португалії зажадав зміни мислення і «нульової толерантності» до застосування тілесних покарань до дітей

News

PRINT EDITION CLASSIFIEDS PROPERTIES NEWSLETTER CAREERS CONTACTS ADVERTISE LATEST DISTRIBUTION

HOME CRYPTO GOLDEN VISA EXCLUSIVES LATEST NEWS EVENTS TPN TRAVELS GAMES

NEWS PORTUGAL WORLD BUSINESS INVEST LIFESTYLE TOURISM PROPERTY SPORT GAMBLING

Share

f X in

“Zero tolerance” of child corporal punishment

The President of the Republic has demanded a change of mind set and “zero tolerance” in the application of corporal punishment to children, noting that these behaviours are already punishable by law since 2007.

By TPN/Lusa, in [News Portugal](#) · 02 Jun 2022 · [3 Comments](#)

Законодавчі та громадські ініціативи в країнах ЄС

У 2022 році французька благодійна організація розпочала кампанію за зміну рекомендацій Ради Європи, де батькам рекомендовано відправляти неслухняних дітей на «тайм-аут»

INDEPENDENT

US Politics Investing

NEWS SPORT VOICES CULTURE LIFESTYLE INDYBEST TRAVEL MORE

INDEPENDENT

Lifestyle

French charity argues sending children to naughty step is ‘violent’

Stop VEO campaigns to change parenting guidance

Kate Ng · Friday 21 October 2022 09:17 BST · [Comment](#)

Повідомлення про насильство над дитиною:

- ✓ забезпечить допомогу дитині
- ✓ допоможе уникнути важких наслідків для здоров'я та життя дитини
- ✓ значно зменшить або виключить повторення насильства над дитиною з боку батьків
- ✓ стане для батьків можливістю переглянути свої методи виховання
- ✓ є моральним обов'язком та єдиноправильним рішенням з точки зору закону
- ✓ буде внеском людини у формування більше безпечного та гуманного суспільства

Наукою доведено:

- ✓ фізичне покарання збільшує ризик широких і тривалих негативних наслідків для розвитку дитини
- ✓ більшість випадків фізичного насильства над дітьми відбувається у контексті покарання
- ✓ з'являється професійний консенсус з того, що батькам слід надавати підтримку у вивченні ненасильницьких, ефективних методів дисциплінування

Групове обговорення «Чому ми не втручаємось?»

Алгоритм виконання:

1. Поділіться на дві групи. Одна наводить аргументи, чому громадськість має активно реагувати на випадки фізичних покарань дитини, а інша – чому таке втручання може бути недоречним.
2. Кожна з груп представляє по три аргументи.

Практичне завдання «Як говорити з сусідами про насильство над дітьми?»

Алгоритм виконання:

1. Складіть сценарій діалогу, у якому вам потрібно толерантно пояснити сусідам, чому не можна застосовувати фізичні покарання до дітей.
2. Використовуйте факти, аргументи та досвід ЄС.
3. Відтворіть діалог у парах.

Круглий стіл

Впровадження **стандартів та підходів ЄС** з питань ненасильницького виховання дітей

Модуль 2 «Європейські стандарти реагування фахівців, які працюють з дітьми, на випадки насильств»

Мета: актуалізація набутих знань, вмінь, навиків під час участі у Модулі 2, обмін ідеями, думками, міркування серед учасників різних груп.

Хід проведення:

В кожній із 3-х груп, які паралельно відвідували заняття в межах Модуля 2, визначаються **5 осіб** (або більше, якщо хочуть виступати парою), кожна з яких має підготуватись та виступити з доповіддю на круглому столі.

Теми доповіді учасники обирають самостійно, враховуючи тематику Модуля 2 та фокус уваги на стандартах і підходах ЄС та перспективах їх впровадження в Україні.

Тематика доповідей завчасно **узгоджується з викладачами**, які можуть допомогти з пошуком актуальних джерел та структурою виступу.

Круглий стіл проводиться у **змішаному (онлайн та офлайн) форматі** за участі **представників всіх груп**.

Програма круглого столу формується та надсилається всім учасникам завчасно.

Модерацію круглого столу здійснює викладач.

Час на виступ – до 10 хв., обговорення – до 10 хв.

Виступ бажано супроводжувати **презентацією**.

Після кожного виступу відбувається обговорення, під час якого всі бажаючі можуть поставити питання доповідачу(-ці) та/або висловити свої коментарі щодо тематики виступу.

Навчальне видання

КОВАЛЬОВА Олена
ПАЛЬШКОВ Костянтин
ХАРЧЕНКО Наталія –

КУРСБУК

учасниці (-ка) курсу
«Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС»
в рамках проєкту № 101127420 — Non-violent EPEUE —
ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Підписано до друку 13.02.2025. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура «TimesNewRoman». Друк цифровий.
Ум. друк .арк. 18,0. Обл.вид.арк 4,22.
Наклад 100 прим.
Видавництво ОДУВС
м. Одеса, вул. Успенська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.